

KURTULUS
SAV ASIMIZ
BİR SOSYALİSTİN
ATTIĞI BOMBA
ILE BAŞLADI

KOALİSYON
CÖ KTÜ
VE ORDUYA
KÜFREDEN
MİLLETVEKİLİ
KURTULDU

İZMİR'İN İSGALE UĞRADIGI 15 MAYIS 1919 GÜNÜ SABAHİ TÜRKÜK HAYSIYET VE
BAĞIMSIZLİĞİ ÜZRÜNA KANLARINI DÖKEN KAHRAMAN ŞEHİTLERİN AZİZ HATIRASINA.
15. MAYIS 1963

GAZETECİ HASAN TAHSİN BEY
MİRALAY SÜLEYMAN FETHİ BEY
KAYMAKAM DR. SUKRU BEY
KOLÂĞAS HİSEYİN NEGATİ BEY
YÜZBAŞI NAZİN BEY
YÜZBAŞI AHMET BEY
DOKTOR FEHMI BEY
MÜLAZİM FAİK BEY
MÜNEYYİZ NADİR BEY
MÜNEYYİZ AHMET HAMİT BEY

OKUYUCU'DAN YÖNDE

Egede ufak
çiftçi nasıl
soyulur?

Yurdumuzda genel olarak bir adaletsizlik var. Bu, top lumen hemen hemen her kezimde görüllüyor. Ortadan kalırınmak gerek bunları. Ama nasıl?... Bir tanesini yazacak olsanız çarçular karşımızda.. Ya «bozguncusunu» ya «komünist» veya «bu yurdun refahını» eger bu dileyen refah ise - istemiyen bir zavallısunuz. Örneklek pek çok ya. Yine bir kaçını yazmadan geçmemiyeceğim Sina Pamukçu «Utanç Bölgesi» diye Çukurova'nın sorunlarını yazıp, çikareklere döktü, nüca arkasından tekzipler geldi. Aynı şeyi Nihat Arzik'in yazlarına bakanları da yaptılar. Mehmet Can konulu yazıları da aynı kaza ya uğradılar. Neden?

Çünkü: Bu yoksol milleti soyanların, sümürenlerin gerçek renkleri gün ışığına çıkarıyor. Bu iş onlarırmıza bozuyor.

Ben de sizlere, karnıca kararına örneği - bu milletin nasıl sümürlüdürülüp anlatmaya çalışacağım. Yazma konu olan yerler, öyle her şeyden yoksun doğru fala değil.. Battı.. Hem de Ege.. İçinden hem demiryolu geçer, hem de İzmir - Bursa - Ankara asfaltı. Manisa 40, Akhisar 10, İzmir 90 kilometredir bu yere. Bir köy.. Ege köyleri.. Battı köyleri. Durum böyle oluncu «şanslı» denir bu köylete «Hayat seviyesi yüksektir» denir.

Ama durum hiç de böyle değildir. Bu şanslı görülmüş, bu yüksek hayat seviyesini (1) sümüreler, sıfır in direnler vardır. Devlet de bunlara yardımçıdır tutumlu...

İste günlük notlarım bunları gözleriniz önüne sererek, siz de ürpereceksiniz.

Köylümüzde, tülin, bugday, pamuk, kavun, karpuz ve daha bir çok türüler yetişir. Bunların hepsinin ayrı birer macerası vardır. Anlatısayım:

TÜTÜN: «Memleketimizin ihracatın da önemli bir yer tutar. Memleketimiz tütlileri nefestir. Dış pazarlarda çok tutunur ve aranır. Her yıl bu üründen su kadar, bu kadar döviz gider menüleke te.» Hep böyle ögrenmek çok rafya kitaplarından. Şimdi biz de aynı şeylerin şeretiyorum. Bir günden bir güne birimizin akına gelip de bize öğretenele sormadık: «Bu döviz kimlerin cebine giderdiye. Bize de sormadı oğlu, ne dek öğrencilerimiz.. Yine ne biz, ne de bize sormadılar «Bu tütinin macerası nedir» diye. Ama onun ma-

cerası biliyilkür:

«Ocak ayında tohum sıcak yastıklara ekilir. Üstü «kapancas» denen ot örtülecek kapatılır. Her gün sulanır. Gil neşli havalarda sabah açılır, akşam örtülür. Ot alır. Her gün sulanır. Bu işlemler mata kadar devam eder. Bu a rada don ve hastalık meseleleri ayrı dertlerdir. Derken döküm başlar. Arkadan iki veya üç çapa.. Kırıp dizemek izler bunları. Bu iş ekim ayları başına dek sürer. Ne var bunlarda demeyiniz. Her tülin böyle yetişir.

Tütlüne uğraşanlar taralar yoktur coğumun. Bu dönemde tütin yerinin içar 100 lira dir. Buna karşılık tütin tarayı en çok altı ay işgal eder. Kyış ekim içen tarayı işlenmiş bırakır. Köyde tütin ekimi 1950 den sonra hızlamıştır. Başlangıç borç para ile olduğu için, bu hep devreder gider. Bir vatandaş on dönem tütin ekse 1000 lira kira verecektir. Bu kira peşin de oluyor, tütin satımında da oluyor. On dönem tütnü yetişirmek için ev halkı yetimiyor. Dikme, çapaya, kırıp dizemeye işi götüremek gereklidir. Buna karşılık aynı konu 27 Mayıs'tan önce bu işte de «Ocak başkanları» en büyük rolü oynardı.

Kırma işi sıcakta otmadığında gece gidiyor. Gezel olarak gece işbaşı saatı 2. tür. Dizme işi gündüz 7'yi kadar devam eder. Böyle çalışma saatı 14-15 saat kadardır. Yevmiye işe norma - 8 saatlik - yevmiyeye gönüllü. Dizme işi biter, tütliler «denk» yapılır. Artık sona doğru ilerlenmektedir. Tekelden bir heyet kalite testi yapar. Sonra da tüccarlar gelir, işlerine yarıyacak laram kaydeden giderler.

Piyasamın açılması nekelnin bekleyecanla.. Vatandaş billyik çalışmalarının para olarak değerini görecektir. Piyasa açılır. Gazeteler yazarları mutlak çeker. Radyolar söyler. Hep tütin üstüne.. Bütün bunlar bir hafta sürmez.. Radyo bütün tütlilerin satıldığı, vatandaşın çok memmün olduğunu ilan eder.

Fakat gerçek şudur ki; bu flandan sonra daha pek çok mal alıcı beklemektedir. Vatandaş yazhaneleri dotsaş. Uygun fiyat bulana kadar. Sonra kogamını teslim eden tüccara. Köylerde yapılan kalite testinden sonra, tüccar kendi işine yarıyacaklar hanesine yazmadısa tüttü, o vatandaş ancak Akhisar'da sokaklarda satacaktır onu. Tabii bimbir güçlükle.. Sade

ce bu durumdan tülini kur di. Çünkü 110 kitarmak için vatandaş tüccaya louluk düşüş sadece kışt üzerinde olur. Deponun bir köşesine ayrılan bu «yaramaz» tütlüler, sonra yine tütlüler yüksek fiyatla açınlı tüccar «zarar» fobisi ile piyasaya çıkmak istemiş. Acaba ger çekti tüccarlarımız zarar edecek mi? Hayır..

Çünkü: Vatandaş türünden alındığına dair belge alıp «koçan» - tütinin ekme misale belgesi - tüccara teslim eder. Bir müddet sonra tartı ile esas teslimi yapır. İşte

«kazık» bu strada atılı VATANDAŞA.. Kendi tütlümüzden emek veriyorum Belge, lendirebilirsiniz de.. 800 kilo tüttünümüz var. O yıl yazın yağmur yağmış. Bu yazden yapraklar tozu diye 20 kilo toz olarak çıkarıldı. İkinci bal ya da kalfa dişi ve işe yaramaz kaydıyla çıkarıldı. Bu ikinci balya 55 den 110 kilo eder. 20 de toz 130 kiloluk bir düşüşle bizim tütinin miktarı 670 kiloya düştü. Böylece 130 kilo yarı 793 lira (o yıl 610 kuruştan satılmış) havadan tüccarın cebine gir

Bir diğer meselede kredi konusu.. Devletin verdiği kredi yeter değil. Ekici tüccarlar yüksek faizle alıp işte 670 kiloya düştü. Böylece 130 kilo yarı 793 lira (o yıl 610 kuruştan satılmış)

Böylece tüccar kazançlı. Çarken - verdiği parayı ve faizi alıyor. Tüttüne de istediği fiyatla verebiliyor. Çünkü vatandaş ona bağlanmış - vatandaş bir yıl boş dormuş mu oluyor. Bazan da borçlu kalmış ekici.. İşte Ege köylerinde yüksek - aynı zamanda boş - hayat seviyesi çok aslı bu. Bu sadece bir ekici ve bir köye ait değil.. Bütün köyler böyle..

DİĞER URÜNLER

İçemizde Toprak Məhsulleri Ofisi yok. Buğday satımı yine tüccara yapılmıyor. Harman zamanı çiftçimiz en parasız zamanıdır. Aym zamanda sonbahar - diligün mevsimidir - gelmektedir. Vatandaş fazla buğdayını satar. Paraya ihtiyacı var. Çünkü düşük hazırlıkları yapacak. Diligün meselesi olmasa bile paraya ihtiyacı var. Elindeki buğday 60-90 kuruş arasında satar. Satış tüccarın deposu üzerinde olur. Arabadan depoya köylü indirir. Sonra vatandaş buğdaysız kâline depolanı aılmak üzere kilosunu 105 - 125 - 150 kuruş arasından alır. Tüccarlık bir masrafı girmeden kıloda en az 45 kuruş kazanır.

Yine kavun karpuz da aynı akibeğe uğrar. Vatandaş binbir güçlükle yetiştir. Bir çığ zaman tütinin de ona satmak zorunda kalır. İşte üretim ve tüketim kooperatiflerinin gereği. Eğer hâlâ kalkınmamızı özel teşebbiş bağılıyor, bilelim ki fiyatları yüzde 500 - 600 zamla gelecektir. Eğer köyümüzde bir tarım satık kooperatif olsa ve Ankarada - genel olarak tüketim yerlerinde bir tüketim kooperatif olsa ve bunlar fiyat konusunda anlaşıp kanunu kârla satış yapalar. Böylece hem üretici, hem tüketici memnun olsun günah mı olur?

Belki bunlar karşısında kırılan olacaktır. Ne yapalı gerçek bu.. Eğer namusu ile iş gören varsa çıkışın görelim.. Bize kadar aracısı olan üretici yoktur. Bunu sonucu herkes fizerine inşaf derecesinde kâr koyar. Ezilen üretici ve tüketicidir. Biri emeğinin karşılığı, diğeri parasının bereketini bulamaz.

Sonuç olarak adaletsizlik her alanda.. Her bölge utanç bölgesi.. Her bölgenin ağası var. Her bölgenin başı var..

Eyüp YILMAZ

Neden

İllerliyemiyoruz?

Köy sahiplerinin dan birisi D.D.T. vi köy hâlini dağıttıktan sonra bunu nasıl kullanacağı tarif eder:

— Bütün bit, pire, tahta kurtusunu öldürür..

Bunu duyan halkta bir hayret ve telâş. Hemen sözlu hocada alırlar D.D.T. tozunu göstererek sağk memurunun tarifini tekrar ederler. Hoca kafasını sağa sola sallar ve süphan allahı gerek.

— Oğul, ben Kur'an Kerimi karıştırdım. D.D.T. diye bir şeye rastlamadım.

Bunun üzerine köy hâli alındı D.D.T. tozunu getirerek iade ederler.

İste iki yüz yıldır neden ilerliyemiyoruz.

Ömer ÇELİBE (Öğretmen - KAYSERİ)

REKLÄMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlüğü

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1 İstanbul

Telefon: 22 43 84 - 22 43 85 Telex Adresi: BASINKURUMU

Şubeler	Dış Muhafizler
İstanbul	A. B. D. Almanya (Federal)
Ankara	İsviçre İtalya Japonya Lübnan Makarist Norveç Pakistan Polonya Portekiz Romanya Yugoslavya Tunusistan
İzmir	Avustralya Avusturya Belçika Bulgaristan Çekoslovakia Danmark Fransa Hollanda İngiltere İspanya İsrail
Adana	
Bursa	
Diyarbakır	
Ezurum	
Hakkıncı	
Konya	
Zonguldak	

Basm - 5952/90

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümətz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü: DOĞAN AVCIOĞLU

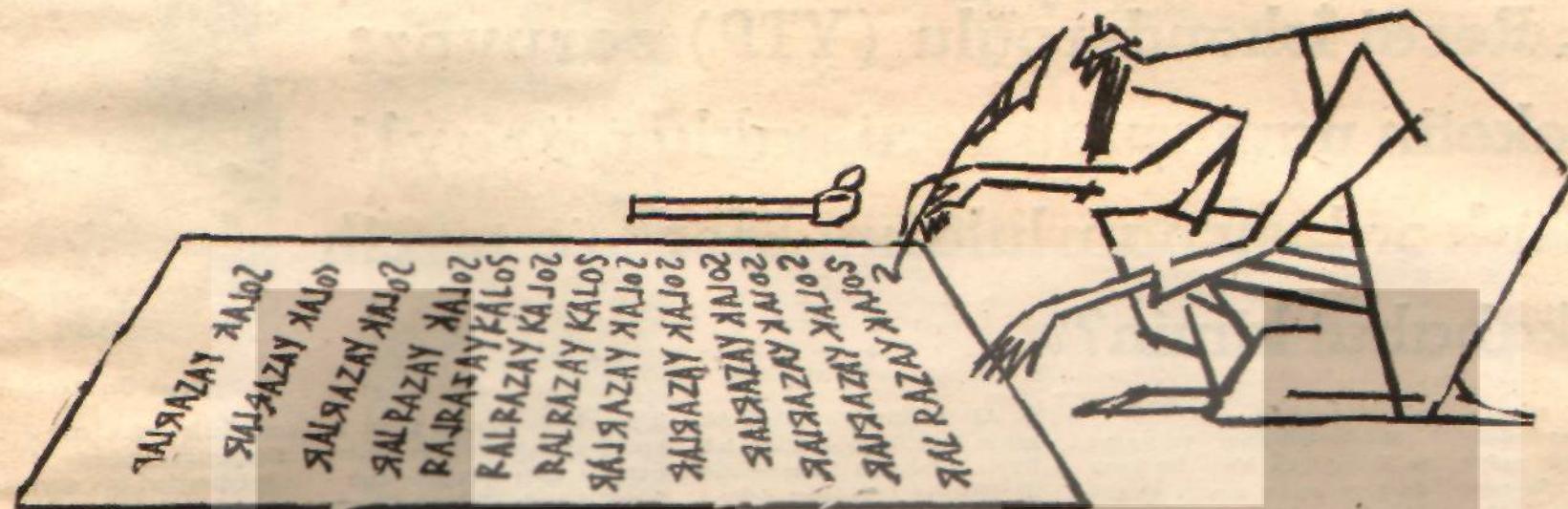
ABONE (26 sayı) 25 TL, Üç aylık (13 sayı) 12.50 TL'dir. 1963 yılı için Üçüz İndirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL, altı aylık 20 TL, Üç aylık 10 TL'dir. Yurt dışı abonelerde posta ücreti tutarında İhâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 TL'dir. 1, 2, 4, 5 ve orta sayfalara İlân kabul edilmez. Renkli ilânlara özel târifeye ve pazarlığı tâbîdir. Devamlı çıkacak ilânlara için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir meşâliyet kabul olunmaz.

iDAREHANE: ZİYA GÖKALP CADDESI
28/1 Yenicehîr - ANKARA
Sokağı: 32 Cağaloğlu, Posta kutusu 512 - İstan
bul, Tel: 22 95 70 ★ Dizilipl basıldığı yer:
VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.S. —
İSTANBUL

www.ziyagokalpcadde.com.tr

SALAK YAZAR..

BAKİS

Genclik, Genclik...

Türkiyenin bugünkü karanlık ve geri durumundan yalnız yarın aç ve paçavralar içinde sürünen halk yılınızı mustarip değildir. Vatanını ve milletini seven her aklı başında vatandaş, aynı bayrak altında yaşayan insanların uteş verici yaşayışına bakarak istirap çekmektedir. Bu uteşin kanavacı sosyal durumu ne olursa olsun göğsünde bir yürek olan herkesi sarmaktadır. İyi para da kazansa, geleceğini sigortalamış da olsa, refah içinde de olsa, un kazanmış da olsa, her Türk, içinde bulunduğuımız geriliğin ilk suçlusunu olarak kendisini itham etmelidir. Şunu herseyden önce kabul edelim ki, eğer bu memleketin okumuş yazmış, müreffeh, ve öncü sınıfı adam olsa idi, Türkiye Tanzimat'tan beri çoktan kalkındı. Zillet ve meskenet içinde ve kendi çırkarları, uğruna, bir avuç mutlu azınlık koltuk sağlıyorlardı. Kan dâvası gibi devam edip giden bu çekişmelerin ötesinde Anadoluda sefaletine terkedilen yirmi milyon kişinin vebali kimin omuzlarını dadır?

Kurtuluş yolları aranıyor

Türkiye için kurtuluş yolları aranıyor. Çünkü Avrupanın hasta adamı tekrar yatağına uzanmıştır. İe ve düşmanlar uteşlerinde su yüzüne çıkan düşman kuvvetler her tarafta çalışmaya başlamışlardır. Hudeylerimiz dostlarla çevrili değildir. Atatürk devri Türknesinin dost komşu devletleri inanılmaz bir değişikliğe uğramışlardır sanki.

Ve Türkiyenin içinde memleketin sağlam kuvvetleri hiç durmadan yol lar aramaktadırlar. 27 Mayıs'tan bu yana, bitmez tükenmez bir forumun açık tartışmalarında, tarihten gelen ve geleceğe doğru uzanan şartlarımızın tahlili yapılmaktadır. Toprak reformünün, eğitim reformünün, idâri, sosyal ve ekonomik reformların yönleri ve kuralları yavaş yavaş aydınlığa doğru itilmektedir. Atatürkçü dinamik, enerjik bir iktidar özlemi çeken kuvvetler gün geçtikçe toparlanmaktadır. Bugünkü iktidarın Türkleyeli Muasır

medeniyet seviyesine çıkarmak söyle dursun, bu hedefe ulaşılacak yol tam tersine bir tavizciliğin himnüm politikasında değerli zamanları erittiğini temsil etmeyen yoktur.

Iktidarın kuruluşu

ve yönü

Gerçekten de bugünkü iktidarın kuruluşu ve muhafazakâr dokusu, mesela, bir gerçek toprak reformuna en gel olacak niteliktedir. Bu hakikati de memlekette bilmeyen kalmamış gibi dir. Kalkınma yoluna girmek için şart olan reformları gerçekte uygulayacak bir iktidarın koltuğa oturması için kim bilir kaç seçim devresinin evriminden geçmek lâzım. Oysa zamanımız çok de gerlidir. Ve her geçen gün, bizi Batı medeniyetinden biraz daha uzağa düşürmektedir. Parlamanter rejimin az gelişmiş ülkelere has aqnamaları içinde giydiği demokrasının temel ilkelerini reddetmeden nasıl çözebileceğiz bu dğümleri?

Tek güven kaynağımız

Bir demokrasi yalnız parlamento içinde koltuk kapmış siyasi parti temsilcileri demek değildir. Üterci ve sağlam mülleseselerin parlamento dışında faaliyetleri ve bu faaliyetlerin etkileri bir milletin ufuklarını aydınlatan yönlerde doğrulabilir. Nitekim son işçilerin kantunlarının ekişinde sendikaların Meclis çalışmalarını etkileyen taktigi ortaklıktadır. Bunun yanında silahlı kuvvetlerin siyasi iktidarlarımıza kuruluşundaki tercihleri de bilinmemektedir. Üniversitenin ise 28 Nisan 1960'tan beri millet hayatında oynadığı rol tarihi bir mahiyet almıştır. Biz, işte büyük ölçüde bu kaynağa, yani Üniversite gençliğinin ta kendisine Türkmenin yarınları için bel bağlamak istiyoruz. Türkmenin yarınlarının en sağlam sigortası geneliktir. Atatürk genelikti.

Büyük Atatürkü Cumhuriyeti Türk genelğine emanet etmesinde sağlam ve gerçek sebepler vardır. Sunu da unutmayın ki yeryüzünde yalnız Türkmen'e ait bir özelliklidi bu. Hiçbir iktilâlin, hiç bir devrimin, hiç bir devletin lideri, simdiye kadar böyle bir davranışta bulunmamıştır. Yalnız büyük

ve sevgili Atatürk, Büyük Nutkun sonundaki unutulmaz hitabesiyle Kurulus İhtilâlinin sonuçlarını Türk gençliğine emanet etmiştir:

— Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum!

Bir Fransız veya bir İngiliz:

— Atatürk, Cumhuriyeti gençlige emanet etmiştir... dediğimiz zaman bu, onun için ne ifade eder?

Belki de hiçbir şey ifade etmez. İhtimal böyle bir şey söylendiğinde muhatabınız, omuzlarınız silkip:

— Pöh... diyecektir, gençlik geçici bir seydir.

Sahiden de gençlik bir biyolojik haldir. Hayatın belirli bir kesimidir. Fakat her insanın ömründe geçici bir şey olan gençliğin ortak vasıflarını düşündürsek, Atatürkü davranışındaki hikmeti anlayabiliriz.

Genclik sahîn alınamaz

En açık şekilde görülmektedir ki bugünkü toplum statüsünün korkunc gerilik çarkları adeta bir insan eritme makinesi halinde çalışmaktadır. Statükonun içinde ve menfaatler ödünen de yerini alan çok kimse bütün ideal lerini terketmek zorunda kalmaktadır.

— Viran olası hânde evlâdî iyâvar... tekerlemesi bu boyun eğislerin, bu zilletlerin mesezi mazereti halinde ağızlarında sakız olmuştur.

Ama gençlik...

Genclik demek, benîz hiçbir menfaat örgüsüne kapılmış katıksız heyecektir. Genclik dediğimiz nesil bir kuvvettir? Ne ilânnî kesebilirsiniz... ne işini bozabilirsınız... ne dük kânnâne cese yazabilirsınız... ne açığa çikarabilirsınız... ne görülen lütûz fize rine bakanlık emrine alabilirsiniz... ne lisândan atabillisiniz... ne evini istimlak edebilirsiniz... ne ihalât lisansını geçiktirebilirsiniz... ne banka kredilerini yok edebilirsiniz... ne tarlasına jandar ma yollayabilirsiniz...

Statükonun kirli çarklarında hem nûz bozulmamış, taze bir kuvvettir gençlik... Henüz Osmanlılığın kapıkulu felsefesine boyun eğmemiş taze hücrelerdir Türkmenede gençliği gençlik yapan...

İste Atatürkü Cumhuriyetin ya-

rınlarını gençliğe emanet etmesindeki hikmet... Gazi Mustafa Kemal, dehâsında büyük sezi ile, belki de daha o zaman, Kurtuluş Savasının neticelerini gericilerin dejenerede edebileceklerini hissetti.

Ve Atatürk, Kurtuluş İhtilâlinin geleceğini, hayatın en kudretli ve devrimci kesimine emanet etti. Bu, Türkmenin yaşama ve hamle gücünün sağlığı asıdır.

Genclik

ne yapabilir?

Birinci şart teşkilâtmaktadır. Teşkilâtmaktan maksat içi boş kuruluşların çatısı altına sığınmak değil... Bir suurun, bir idealin, bir hedefin yönünde ne yapacağını bilen insanların tam dayanışma kesimine girmektir. Bir tek vücut gibi...

27 Mayıs'tan sonra kasten yaratılan büyük boşluğun Üniversite çevrelerini de sarsmadığı söylenemeye. Ama bugün için bu sarsıntı devresi atlamıştır. Bugün Üniversite gençliği memleket meselelerini akıcı ve gerçekçi bir gözle en müsbat anlamda eğilmiş buluyor. Bu, sorumluluk duygusunun en büyük şartdır. Dâvâyi anlamar, meselelerimi anlamak demektir. Bunun ötesi artık kendiliğinden gelir. Genclik ne yapacağını kesin olarak tâyin edebilirse, inandığı ideallerin ateşini önlünde durabilecek hiçbir gerici müsسه yoktur. İster istemez Türkmenin yönü gençliğin ilâkkilerine uyrmak zorundadır. Parlamântosundan tutunuz basınına kadar.

Gencliğin fikir örgütünü tamamladığımız anda memleketin yarınlarını endişeyle beklemeye hakkımız yok. Gelecek gencilerindir. Gencler geleceği feth etmek için hazırladıkları an, istikbâl kendisini onların ideallerine terkedecekler. Türkmenin tarihi gelişimi burdan başka bir yol göstermiyor bize..

İlhan Selçuk

27 MAYIS DÜŞMANLARI COĞUNLUKTA!..

Orduya küfretmekten sanık Resat Özarda'nın dokunulmazlığı konusunda CHP, 92 YTP ve CKMP milletvekilinden ancak 14'ünü vanında buldu!.. Recai İskenderoğlu (YTP) soruyor: «Memleketin namusunu korumakla görevli serefli Türk ordusu namlularını Meclis'e tevcih ettivse kabahat kimin?»

Resat Özarda

Dünya iyimserlik rekorunu elinde tutan İnönü, İstanbul dönlüğü radyoda: «Her zamandan fazla neşe li ve kararlı olarak Büyük Mecliste vazifeye bağılıyorum... Büttün ümitler nihayetle Ankara'da hükümetin ve hususıyla Büyük Meclislerin verimli çalışmalarına bağlanmıştır» derken koalisyon sözüllüyor ve CHP milletvekillerinin öfkeli bakışları altında YTP ve CKMP liderlerin oylarıyla orduya küfre den Özarda kurtarıliyor.

Bu, İnönü için de, koalisyon için de ve 27 Mayıs için de bü

yük bir yenilgi!..

Milletvekillерinin vicdanları ilgilendiren böyle bir konuda grup kararı almayı elbette ki imkân yoktu. Anayasa, bunu yasaklamıştı. Ama, Özarda meselesi, dar bir hukukçuluk anlayışının hudutlarını çok aşmış ve Meclisin 27 Mayıs'a olan sadakatının ölçüsü hâline gelmişti. Fakat bu sadakat imtihamı verilemedi.

Bayarın tahliyesinden sonra ki olaylar hatırlardadır. Zinde Kuvvetler 27 Mayıs'a ve orduya karşı yönelik klüfler karşında sert tepki göstermiş ve hükümetten tedbir alınmasını istemiştir. AP. o günlerde koru içindeydi. İstifalar istifaları tâkip ediyor, AP. yöneticileri gürük armut gibi dökülmüyorkar, tövbe ve yeminler arasında İnönü'den ışık istiyorlardı. Her şey çokmek üzereydi. İnönü, 27 Mayıs'a ve orduya dil uzatarak suç işleyenlerin titizlikle tâkip edileceği hususunda teminat vermek suretiyle durumu kurtardı. Saverilar harekete geçti ve 10 aydır komisyonda uyyan Özardanın dokunulmazlığı meselesi sahneye çıktı.

Özarda, 27 Mayıs'a ve orduya ağır şekilde hakaretten samitir. İsnad olunan suçun ağırlığı, Özarda'nın mahkeme önüne çıkmayı gerektirir. Zira suçun işlenmediğinin tayıni, Meclisin vazifesi değildir. Bu nun tayıni mahkemeye aittir. Ne var ki Mart sonu olaylarının o zaman tesirinde olan Meclis komisyonu, biraz da koalisyon liderlerinin gayretteyle ancak 18'e karşı 17 oyla Özarda'nın dokunulmazlığının kaldırılmasını kabul etti. Bu İnönü ve koalisyon liderleri için bir ikaz oldu. Meclis'te raporun kabulünü sağlamak güç olacaktı. Geniş bir kulis faaliyetiyle, koalisyon kanatlarına, ordunun bu kanadaki hassasiyeti anlatılmaya gânsildi. Bu cabaların başarısız olduğu anlaşıldı. Sanki bir grup kararı alınmış gibi CHP. den çekimser kalan veya aleyhte oy veren hiç bir milletvekili çıkmadığı halde, YTP. ve CKMP. milletvekilleri büyük çoğunlukla meselenin rejiim ve koalisyonun yaşaması bakımından önemini unuttular. Bayram dolayısıyla seçim bölgelerine giden bu milletvekille ri çabucak Menderes'in «Hafizalı nisan ile malüdüür», kanununun tesiri altına düştüler.

Haluk Nurbaki

Şimdi ne olacak?

Reşat Özarda'nın dokunulmazlığının kaldırılması yolunda bir rapor hazırlayan Millet Meclisi Karma Komisyonunda mesele görüşüürken dikkat çekici bir konuşma yapan Afyon'un bağımsız, fakat en ateşli İnönü'ü Milletvekili Haluk Nurbaki söyleyordu:

«Şu bir hakikattir ki, bugün ordu kendisine hakaret eden kişinin parlamento tarafından korunduğunu kabul etmektedir. Türkiyede kaç ordu mensubu varsa Resat Özarda'yı bu küfrü kul lanan bir adam olarak bilir.

... Yarın yeni protesto mi mayisleri karşısında daha çok sayıda dokunulmazlık kaldırımıra razı olmuyacaksınız, o zaman direnelim, bu dokunulmazlığı kaldırımıza!.. Fakat eğer yeni protestolar karşısında yeni dokunulmazlıklar süratle kaldırıracak isek o zaman gülmüş oluruz.»

Hâfızasız AP., koalisyon liderlerine kulis yapma imkânını bırakmak için bu rahavetten faydalanan makta tereddüt etmem:

di. AP. milletvekili Sükrü Akkan'ın öncelik ve ivedilik tek lîfiyle, gündemin 13. maddesinde bufunan Özarda'nın doku-nulmazlığı meselesi başa alındı. CHP. liler gâfil avlanmasılar ve oyuna gelmişlerdi. Komisyon sözcülüğünü yapan zavallı Coşkun Kirci, binbir derden su getirerek ve muhayyilesini tam kapasiteyle çalıştırarak AP. ni oyundan bozmak ve mese-

lenin görügülmesini önlemek isted. Fakat olmadı. 7 CKMP. 11 YTP. ve 4 MP. 11 AP. lilerle birlikte oy kullanıkları için, CHP. azınlıkta kaldı ve mesele nin öncelik ve ivedilikle görüşmesi kabul edildi. Netice artik belli olmuştu. Kireanın, «Orduya dil uzatanların adaletin pencesine teslimi gereklidir» seklindeki konuşmaları bir işe yaramadı. Recai İskenderoğlu'nun ikazlarına da kulak asıldı. İskenderoğlu, «Türk Ordusuna politikacıların karşısında yer almıştır».

Ordunun bu duruma gelmesinde politikacıların hatalı hâreketleri rol oynamıştır. 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'de çok şey değişti. Memleketin namusunu korumakla görevli serefli Türk ordusu namlularını Meclise tevcih ettiyse, bunun kabahati tamamen biz politikacılar dadır. Özarda yönlendirilen is nadın yarattığı şüphenin ne kadar vahim sonuçlar doğuracağına dikkatinizi çekermek. Gönül isterdi ki, daha ilk dakikada Özarda arkadaşımız kürsüye gelsin ve suşsuz olduğunu bilen her insan gibi dokunulmaz

lığımas kaldırılmasını bizzat ta lep edip adalet önünde temize çıkmaya hazır olduğunu açık lasın» diyor. Fakat Özarda bu cesareti göstermedi. CHP. lilerin, son bir gayrette isim tesbitine imkân veren açık oy tek lîfi de bir sonu vermedi. 172 ye karşı 162 oyla dokunulmazlığı kaldırılması reddedildi. AP. bayram yapıyor, Özarda kucak larda taşınıyordu. CHP. liler ise koalisyon arkadaşlarına kûfedecek kadar öfkeliydi.

Bu olay, atlatılan bâdirele rin en ufak iz bırakmadığını or taya koyma. Durum söyle özetlenebilir:

1 — 27 Mayıslık edebiyat na rağmen, 27 Mayıs aleyhtarları ve geçmiş devir hasretileyi çoğuluktadır. İşler karışınca sinen bu çoğuluk en ufak fırsat sahneye çıkmaktı ve hedefine doğru ilerlemektedir.

2 — İnönü'nün, 27 Mayıs ve ordu aleyhine işlenen suçların titizlikle tâkip edileceği teminatı läfta kalmıştır. Zira İnönü, koalisyon ortaklarına hâkim değildir. En hassas bir konuda koalisyon ortaklarının çوغu, A. P. den farklı düşünmemektedir.

3 — Bu şartlar altında koalisyonun işlemesi çok güçtür. Hükümet, AP. nin «Beşinci kol»u şeklinde çalışan bir çögulüğe sahiptir. Bu sebeple Özarda meselesi, açık bir buhran yaratması bile, koalisyonu gittikçe artan gizli buhranı şiddetlendirecektir.

İnönü'nün İstanbul Basın Toplantısı

Başbakan İnönü, İstanbul'da yaptığı basın toplantısında, «Güldürerek kalpleri fethetme» metodunu oldukça başarıyla uyguladı. En güc sorulara

Koalisyonun diyeti muzip evaplar vererek, sempatik bir hava yaratmaya çalışı. Metin Toker'in hemen her zamanında kullandığı «Elma ile armut toplanma», benzetmesini bili kendine mal ederek, elma ve armudu da siyasi hayatımıza soktu. Soru sahiplerini yanına çağırıp, soruları onlara okuma usulü de, sempatik müfasebetler doğmasını sağlamak bakımından iyi bir bulustu.

Bayram ertesi bu cins bir iyimserlik yerindedir. Bununla beraber, sayın Başbakan basın toplantısında endişe verici açıklar verdi. Her şeyin iyileştiğini büyük bir iyimserlikle belirtir nînönü, «Yapılan iyi ile belirten İnönü.» Yapılan iy

mediğimiz doğrudur» diyerek, Hükümetin yaptığı iddia ettiği iyi seyleri bile duyurmak tan əciz olduğunu kabul etti. Duyurmak yapmaktan çok daha kolay olduğuna ve yapanın yaptığına duymakta güçlük çekniyeceğine göre, Hüküme in fazla bir şey yapmadığını mı hükmetmek lazımlı? Bu bir tevazu veya tevazu yoluyla propaganda cümlesi ise bile, başı rı olmadığı muhakkak.

Hareket gazetesinin sorusuna verilen cevap çok daha önemlidiydi. Hareket, «Hükümetin bu günün Türkîyesinin gerektirdiği kuvvetten mahrûm olduğu na inanıyoruz» diyor ve «Kuvvetli olmanın bir zihniyet ve sistem meselesi olduğunu» belirtiyordu.

Her vesileyle Hükümetin kuvvetli ve ahenk içinde olduğunu söyleyen İnönü, buna «Sorularınızda beliren kanaatlerle mutabık» cevabını vererek hükümetin kuvvetliliğini ve kuvvetliğini sistemsizlikten ileri geldiğini kabul etti! Bu konuda Yon de tamamen Sayın İnönü gibi düşünmektedir.

Başbakan başka bir soru dolayısıyla da, Devlet Plâna ma Teşkilâtının görüşleriyle tezada düştü. Plânan uygulanması ile plân esasları arasında koordinasyon sağlanabilmiş midir sorusuna İnönü, «Sağlanıstır» cevabını yapıştırdı. Ne var ki gerçek çok farklıdır. Milliyet gazetesiinin de belirttiği üzere, «Tek başına yarım yapmam Bakanlıklar, birbirile birlebilhassa Bayındırılık Bakanlığı ile koordinasyonu sağlayamamıştır. Plâna ayak uyduramamışın bakanlıkların başında Millî Eğitim Bakanlığı gelmektedir. Plânan dördüncü ayında Millî Eğitim Bakanlığı'nın projeleri de estárıldı ileri sürülmektedir. Bakanlığın projeleri değiştirmeye yetkisi yoktur.»

Ayrıca, vergi tahsilatı rakamları, Maliye Bakanlığı'nın bu rakamları yayımlamakta gösterdiği isteksizlikten de beli oldugu üzere umit verici değildir. Daha önemlisi, projelerin hazırlanması, teknik eleman yetersizliği ve kırtasiyecilik yüzünden ciddi şekilde gecikmekte dir. Devlet daireleri, plâna ilgili işlere gerekli ilgiyi göstermekten kaçınmaktadır. işler baştan savmayı tereh etmek programı, geçen yıl olduğu gibi, aksamaya mahkûmdur. Bu durumda vat-

Recai İskenderoğlu
Anlattı ama...

Bu adamlar ile kalkınma olmaz!

Kalkınma Plânını rafa kaldırıran Millî Eğitim Bakanı, meydan hatipligine başladı

Kalkınma Plânını bir süs gibi gördüğünü, daha Plân takıbatının başlayacağı gündelerde, Plânda olmayan 20 milyon liralık bir Millî Eğitim Bakanlığı binasının temelini attırmakla ispatlayan Şevket Raşit Hatipoğlu'nun, Menderes devri Bakanlarımıza bile taş çıkartan yurt içi gezilerinde söylediğleri, nihayet Türkiye öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu yöneticilerini çödecekçikarttı.

Kalkınma Plânını, bizzat bu plâni savunmakla görevli Başbakan, naçinittirmenin dahi yolunu bulan ve Bakanlıklardaki plân düz Eğitim Bakanlığı İnşaatının temeline ilk harcı İnönüye atturan Hatipoğlu, Ankarada kendi partisin den bir Milletvekili ile neredeyse yumruklaşmaya kadar varan bir ağız kavgası yapıp da hakkında partisince soruşturma açılmış, hem Bakanlıkta kalmamış hem de hesap vermeyenin yolunu, sözluğu Ankara dışında almaktan bıdu. Bir aya yakın zamanda beridir ki Millî Eğitim Bakanı Türkiyeyi ve bu arada kendi seçim bölgisinin de bulunduğu Egeyi adım adım dolıyor. Gerçi erada bir Ankaraya da geliyor ama, bu gelişler ates almayı kabullenmiş ge lişler olup, hakkında soruşturma açmış olan parti yöneticileri, Bakan bir türlü ele geçirmeyenler Bakan Ankarada ya bir gece ya tyor ya İki, sonra gene hemen bir başka yurt içi geziye çıkarıyor. Gezilerinde de bol bol seçim mit tukları çekiyor.

Hatipoğlu'nun yapıtları bu ke darla kalsa iyi. Ama, yaşamına baş nı hayli almış Bakan üstelik her gittiği yerde de, Bakan sıfatına sağlam, öğretmenleri etrafına top laupy onlara, öğretmenlerin Türkiyede en büyük kurumu olan Türkiye öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu yöneticileri hakkında verip veriştiriyor. İşte bu haldir ki geride bıraktığımız hafta içinde, İzmirde Vilâyet Koşaunda bir kerecik bir basın toplantı si yapan Bakan, Tevfik İlteriye bi le taş çıkarttı. Bakan söyle de di:

«Köy Enstitülerinin doğusu, köye yar olacak öğretmeni yetiştirmek amacını güdüyordu. Köyün çocuğu alınacak ve yetiştirecek ve köyde karşılaşılacak ekonomik ve sosyal hâdiselere bunları yön verecek ve bir iş terbiyesi kurulacaktır. Bu macera daha önce öğretmen kursları ile başlayarak bu yönü almış ve yavaş yavaş da bu şekilde inkişaf etmiştir. Köy Enstitülerinin prensiplerinde «frata» daha Halk Partisi devrinde gidilmiştir. Bu okullardan mezun olarak 20 lira aylık aym köyde 20 yıl öğretmenlik yapacak ve kendilerine verilen araziden de nafakalarını temin edeceklerdi. Bir öğretmen hem dülger, hem çiftçi hem demirci, hem kömürçü ve hem de köyün her şeyi olacaktı. Yirminci asırda her şey ihtisaslaşmıştır. Böyle eğitim olur mu? Bu istihdam sistemini istiyorlarsa ben bunu yapamam. Şimdi öz retmen okulları gerekli ihtiyaca cevap veriyor.» Bu surada Türkiye öğretmen Dernekleri Millî Federasyonunun yöneticileri de Ankarada toplanmış, Bakanın son iki aylık demeçlerini inceleyip ve

Şevket Raşit Hatipoğlu
Plân rafa!

bünlere tek tek cevap hazırlıyor lardı.

Açın ilanı

Türkiye öğretmen Dernekleri Millî Federasyonunun, Bakanın toplantısının ertesi günü yayınlaşıtı bildiri, şayet Hatipoğlu Çelikbaş gibi bir belirli ekol ve zihniyeti temsil eden bakanlar yeri ne bir başkasını hedef tutuydı, o Bakanın yerinde bir saat bile oturmaması gerekiyor.

Hatipoğlu'nun yapıtları bu ke darla kalsa iyi. Ama, yaşamına baş nı hayli almış Bakan üstelik her gittiği yerde de, Bakan sıfatına sağlam, öğretmenleri etrafına top laupy onlara, öğretmenlerin Türkiyede en büyük kurumu olan Türkiye öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu yöneticileri hakkında verip veriştiriyor. İşte bu haldir ki geride bıraktığımız hafta içinde, İzmirde Vilâyet Koşaunda bir kerecik bir basın toplantı si yapan Bakan, Tevfik İlteriye bi le taş çıkarttı. Bakan söyle de di:

«— Türkiye okuma çağında bulunup da okul ve öğretmene kavuşamayan çocuk sayısı Eğitim Bakanının söylediği gibi 90 bin değil, 2 milyondur. Mecpûî İlk Öğretim yaşı 7-14 olduğu halde Bakan, okuyamayan çocuk sayısını az göstermek için 7-11 arası m esas almaktadır.

«— Bakan, Eskişehir konuşmasında, İlk Öğretimin sekiz yıla çarılığından bahsetmiştir. Okuma çağındaki çocukların yüzde 40 kadarı 5 yıllık İlk Öğretimdeki 8 yıllık İlk Öğretim sadece bir hedef olarak alınabilir. Ashında hali hazırda İlk Öğretimin 8 yıla çarılığı hakkında herhangi bir kanun hazırlanmış değildir. Bu konuda meslekî herhangi bir hizlilik da yoktur. Sadece, taneş 8-10 milyon liraya mal olan ve nadili Türkçe olmayan bölgeler için düşünülmüş özel mahiyeti 11 bölge yatah ilk okullarının orta kısmının açılması Millet Meclisinde temenni edilmiştir. Bu on bir okulda meslekî karakterli, orta okullar açılması düşünülmekte

YAZISIZ

dir. Böyle bir hareketi İlk öğretimin sekiz yıla çıkarılması olarak şümmüllendirmek, bir sorumlu kişi için ciddiyetle telif edilemez.

3 — Millî Eğitim Bakanı ilâzim olarak Eskişehirde yaptığı konuşmadada önumüzdeki yıl bütünü Türkiyede çift öğretimin kal dirilmesini ifade etmiştir. Tekzîp edilmedigine göre sözleri doğru sayılabilir. Bir Millî Eğitim Bakan beş yıllık plâna, Türkiyede on yıl sonra on altı bin köy ve iki bin şehir ve kasaba ilk okulu yapmadıkça 110 bin ilk okul öğretmenini yetiştirmedikçe, çift öğretimin kaldirılamayacağını bilmek durumundadır. Hâlen tam devre eğitimi gören çocukların içinde çift öğretimin 100 bin çocuklarının okula kavuşacağına inanmak gerekmektedir. Bakan Ankara İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerdeki üçlü öğretimi, yani çocukların günde 2.5 saat okulda bulunma siyasetini oradan

dahi ilk ve orta okullar çift öğretimin sekiz yıla çıkarılması olarak şümmüllendirmek, bir sorumlu kişi için ciddiyetle telif edilemez.

4 — Millî Eğitim Bakan bir başka konuşmasında önumüzdeki iki yıl içinde okul çağında 900 bin çocuğun okula kavuşturulacağı söylenmiştir. T.B.M.M. ce ka bul edilen 15 yıllık plâna göre, bu sonucu ancak 1972 de varılacaktır. Yılda hâlen bin kadar okul binası yapılmaktadır. 18 bin okula ihtiyaç vardır. Onun için Bakanlığın şimdiki işgâat temposunu ilk katına çıkarması gereklidir. Öğretmen yetiştirmeye usulleri ve hızı da yeniden ve plâna uygun hale getirilmelidir. Bunlar yapılmadan iki yıl sonra bütün çocukların okula kavuşacağına söylemek ancak güzel bir seçim mutlu olarak dinlenebilir.

5 — Bakan son olarak Ankara ve İzmirde yaptığı konuşmalarda öğretmenlere ait bütün kanunların bu yıl çıkarılacağını bildirmiştir. Bu da öğretmen arkadaşları miza uzatılmış bir bayram şeklidir. Hakikatte hükümet üyesi olarak bilmesi gerekiyor ki, Millî eğitime ilgili bütçe dışı herhangi bir ödenek konulmamıştır. Ancak federasyonumuzun sayan Başbakan ve Maliye Bakan ile temaslarından sonra, 1963 bütçe temaslarından karşılaşmak üzere, eğitimcilerin emekliliği, ilk okul öğretmenlerinin eğitim ödemesi ve orta öğretim ders ücretlerinin artırılması gibi bazı kanun tekliflerinin bu yıl içinde çıkarılması imkânları aranmaktadır. Bu ve diğer kanun teklifleri ve bilhassa itibâk kanunu Bakanlıkta değil, milletvekillerince yapılmış tekliflerdir. Bunların hangi komisyonlarda oldukları dahi Bakan tarafından bilinmekte değildir.

Türkiye öğretmen Dernekleri Millî Federasyonun bu uzun bildirisini cumhurbaşkanlığı son bulmaktadır.

«Durum bu iken, Hatipoğlu sık sık meslektaşları yanıltıcı beyanlarda bulunarak, hükümet ve Meclis içerisindeki aczini örtbas etmek için başkalarının gayretlerine sahip çıkmak istemektedir. Gerçek sudur ki: Bay Hatipoğlu'nun Başbakanlığı tarafından öğretmenlerin maddi ve manevi refah ve huzurları ile ilgili hiç bir kanun tasarısı Meclise sevk edilmiş değildir.»

Köy Enstitülerinin gerçekini bileyen «macera» olarak vasiplandıran ve bütün bir dünyayı hayran kaldıgı bu kuruluşların yeniden yarattılmasını kendi Bakanlığı sırasında mümkün olmayacağı söyleyen Hatipoğlu, bu bildiri karşısında ne mi yaptı? Hiliç... Yurt içi gezilerine ve karalama ve uydurma politikasına devam etti. Hepsi o kadar.

1963 yılında liselerde öğrencilere dondurulacağı programa aldığı halde, Bakanlık henüz zaman ve mekan etüdlerini yapmamıştır.

Aydın olarak vazifemi yaptım

M ütevazi bir avukat yazışanesindeyiz. Karşımızda Karayağz bir Çukurova çocuğu var. Adanadaklı topraksız köylüler yürüyüşünü tertip ettiğinden başkanı olan Avukat Kemal Hakgüder'e ilk sorumuzu soruyoruz:

— Yürüyüşe neden lütfen girdiniz?

— Toprakım köylülerin yürüyüşünü yukarıdan terliplenmiş bir hareket şeklinde düzenlemek yanlışdır. Hareket köylülerden gelmiştir. Toprak sahiblerinin tahakkümü altında ezilen köylü vatandaş. Anayasamın 37. maddesinde ifadesini bulan ve Hükümet programında da yer alan Toprak reformunu bir an önce gerçekleştirmek için yürüyüşü tertiplemiştir. Köylüler, benden israla onlara yardımcı olmamı istemislerdir. Bu talebi, bir ayda olarak reddedemedim.

— Bahsettiğiniz köylüler kimlerdir?

— Mihmandar, Kilise, Abdıoğlu, Adalı, Misir, Kızıldere, Nacarlı, Camıcağı, İmamoğlu, Baltalı gibi Çukurovanın en büyük köylerinin halkı toprak sahibi, kamu oyuna duymak istemislerdir. Özellikle Mihmandar köylülerini yürüyüşün öncülüğünü yepmislerdir.

Toprak reformu köylünün vazgeçilmez bir davâsidir. Bu köylümüzün ölüm kalmış dâvâsidir. Bu hayatı dâvâda köylülerimiz seslerini yükseltikleri için sevinçliyim.

— Yürüyüş karşısında sağalar ne yapırlar?

— Toprak sahipleri, topraksız köylüler geri döndürmek için çalışmışlardır. Kamyon ve traktörlerle binip şehrde gelenere işten çıkarıma ve dövdürme de tehlîkeye atar. Buna hâlinde tehditlerde bulunmuşlardır.

Avukat Kemal Hakgüder

dur. Bir çok köylünün de yürüyüşe katılmamasına engel olmuşlardır. Fakat toprak sıkıntısı bâskilarla önlenemez. Toprak sıkıntısı, topraksız köylüyü topraklandırmakla önlenir. Yürüyüş yapan köylülerini talepleri gerçekleştirilemediği tâkdeşinde çok daha büyük sayıda topraksız köylülerin katılacağı yeni açık hava toplantılarının yapılacağından şüphe edilmeli midir. Hâlen topraksız köylülerini kapsayan bir dernek kurmak kararındayız.

Toprak reformu muflaka gerçekleştirilecektir. Bir ayda olarak o larak, bu konularla ilgilenmezsek, bütün memleket istismarları elli erde eylemektedir.

Böylesi bir durum, demokrasiyi de tehlîkeye atar. Buna hâlinde tehditlerde bulunmuşlardır.

Bu arada Milliyet gazetesinde Mustafa Ekmekçinin imzasını taşıyan bir haber çıktı. Haberde söyle deniyor: «Tek başına yatırımları yapmayan Bakanlıklar, birbirlerle bilhassa Bayındırılık Bakanlığı ile koordinasyonu sağlayamamışlardır. Plâna ayak uydurmamızın Bakanlıkların başında Millî Eğitim Bakanlığı gelmektedir. Plâna dördüncü ayında Millî Eğitim Bakanlığını projeleri değiştirdiler. Bakanlığın projeleri değiştirmeye yetkisi yoktur.»

Dünya iyimserlik rekorunu kıran İnönü, böyle Bakanlarla plân yürütmeye çalışmaktadır. Allah, yardımıcımız olsun...

Millî İradeciler

Prof. Dr. Lütfi Duran, Millî yette bir yazı yayımlayarak, millî İrade Şampiyonlarına aslinde şahsi çıkar şampiyonları de menin daha doğru olacağını ortaya koydu. Prof. Duran, son iki olayı ele alıyor. Bunlardan biri, Millet Meclisi çoğunluğunun, Senato üyelerinin üçte birine alt seçimlerin 1963 Ekim ayında yenilenmesine dair tekli fini reddetmesidir. Diğerini de Senato Başkanlık Divanının, bir Senatore, yabancı bir petrol şirketinin sağladığı bursla ve bir sene müddetle memleket dışında inceleme yapmak üzere izin vermesidir.

Prof. Duran'a göre, her iki tutum da Anayasaya, hiç bir kaçamağa imkân vermiyecek şekilde, kesin olarak aykırıdır. Senato'nun üçte birinin yenilenmesi, 1963 Haziranında yapılmayı ve her hâlükârda, Ana yasa hükmfine nyarak iki yılın sonunu, yanı 15 Ekim 1963'ü aşmamayı. Halbuki şayın sena törler, ilk üçte birin iki yıldan fazla kalmamasını, öbür üçte birin de 4 yıldan ziyade vazife görmesini istemektedirler. Bu dara saçımalarının hiç yapılmasına demektir.

İkinci meseleye gelince, Ana yasa göre belirli sebeplerle, belirli süreler için ancak mille tin temsilcilerine izin verilebilir. Bir senatore, inceleme yapmak için, hem de bir yıl süreyle izin verilmesi. Anayasaya açıkça aykırıdır. Daha önemliyi, Anaya, milletvekili ve se natörlerin bağımsızlığını korumak hususunda son derece titizdir. Halbuki bu senatör, memleketimizde büyük menfaatleri olan bir petrol şirketi -nın parasıyla inceleme yapmayı gitmektedir! Senato Başkanlık Divanının kararı, Anayasaya mutlak şekilde aykırıdır.

Prof. Duran yazısını, su cümlenle bitiriyor: «İste bu iki olay, yasama meclisleri üyeleri çoğunluğunun temsil ve ifade ettileri «Millî İrade» denilen şeyi nasıl anladıklarını ve kulandıklarını, başkaca açıklamaya hâcet bırakmıyacak şekilde, ortava koymaktadır.»

S.K.D.

Istanbul'da

sosyalist Kültür Derneği İstanbul subesi, Çağaloğlu Hımaye Efendi Sokağındaki Mir'at Hanı'na çalısmalarına başlandı. Her gün saat 16-18 arası üye kaydına açılan Derneği, Kamu oyuna 20 Mayıs Pazartesi günü saat 17 de Eminönü Öğrenci lokalinde tercihlediği önemli bir açık oturumla çıkacak. Oturumun konusu, «Atatürkçülük ve Türk Sosyalizmî» dir. Bu oturumda, kapitalist gelişmeyi reddederek, kapitalist olmayan halkın ve devletçi bir kat kınma zarureti yer yüzünde ilk olarak ortaya koyan Atatürk'ün fikirleri ve bu fikirlerden uzaklaşmanın memleketimize neler kaybettirdiği ve içinde bulunduğu

muz çıkmazdan kurtulmak amacıyla neler yapmak gerektiğini üzüntü uzun tartışılacak. Oturum geniş bir aydın klübesi katıracak, Cemal Hüsnü Taray, Necip San, Çetin Altan, İlhan Selçuk, Osman Nuri Torun, Cahit Tanyol, Sabahattin Selek, Nihat Türel, Necat Erder, Atilla Sönmez ve Doğan Avcıoğlu şimdiden söz vérmiş durumda. Oturumun obiectif bir şekilde bugünkü çınanızı belirtmesi ve gerçekçi çözüm yollarını somut şekilde ortaya koyma bekleniyor.

YÖN okuyucuları davetiye erini saat 14-16 arasında, Mir'at hanı'ndaki Dernek binasından alabilirler.

Gaziantep'teki TİP toplantısı

2 7 Mayıs gençliğinin Mart sonundaki şahlanması sırasında sinen bir avuç köşebek, iadei itibar etmek için bu sefer de yine TIP toplantısını fırsat bildi. Bir kısım gerici basın, her kelimesi suç teşkil eden ağır isnatlarla TIP'e yükledi.

Olaylar, Adanada başladı. Bir TIP Heyeti, Gazi Antep'te üç ayaklı mutad Yönetim Kurulu toplantılarında bulunmak üzere oto büsle yola çıktı. Gece Adana'da geçirilecekti. TIP'liler 8.30'da Adanaya vardılar ve Parti İl merkezine gittiler. İl merkezinde, bir süre sohbetten sonra, coşkun TIP'liler işi şarkıya döktüler. Tevetoğlu'nun ikizi üzerine mesur Komünizmle Mücadele Komisyonun Radyo programlarından ci kartığı Pir Sultan Aptal'ın nefis siiri, sözleri biraz değiştirerek aynı makamda okundu. TIP'liler, «Özü söze bağlayalım, sular gibi çağlayalım. Aydin işçi kaynaşalım - Emek hakkını alalım diyorlardı. Bu türk Parti Mecidiye dışına yüksilmiş bir avuç köşebek hareketi getirdi. İşıktan korkan köşebekler, yemeğe gitmek üzere partiden çıkan TIP'lileri çevreler ve onlara «Niye işçi marşları söyleyorsunuz, İstiklal marş söyleyin» dediler. Isa Peygamber sabrının şimdide ka dar çeşitli örneklerini veren TIP'liler, apaçık bir tahrik olan bu talebe boyun eğdiler ve hep bir ağızdan İstiklal marş söylediler. Bu sabırlı davranış köşebeklerin cür'etini artırdı ve TIP'lilerin yemek yedikleri lokanta önünde bir külhanbeylik gösterisine yoi açtı.

Olaylar Gaziantep'te de aynı şekilde gelişti. Hayuzlubahçe'deki toplantı yerinin önünde, Adana'dan takviyeli bir yeni köşebek grubu secaat arzına çıktı. Isa Peygamber sabrı gösteremeyen bazı TIP'lilerle karga sesli köşebekler arasında ufak tefek kavgalar oldu. Ne var ki polis sadırganları değil de, nefis müdüfâsi halindeki iki TIP'liyi bir müddet için nezaret altına aldı. TIP Senatörü Niyyazi Ağrınachın işçilerine rağmen, İlâhiyat Fakültesinden mezun Eminiyet Müdürü Salih Urganoğlu - Eminiyet Müdürü olmak için yüksek tâhsil mezuni olmak yeterlidir. Köşebeklerin ağzlıklarını öpmeye yanaşmadı. Köşebekler, ağzlıklarını şehirde bir gösteri yaparak teskin ettiler.

Genel Kurul toplantısı, köşebeklere rağmen normal şekilde yapıldı. Toplantıda, Aybar, Ağrınash, Arsal ve Süker memleket meseleleri üzerinde uzun uzun konuşuldu. Ağrınash, TIP hakkında ki ithamları cevaplandırdı ve «Biz, bütün vatandaşların serbestçe ibadet edebilmelerini istiyoruz. Zekâtlarını vermemeyip şekilde ibadete yetinenler, hakiki dindar değildir» dedi. Arsal ise, topak reformunu önleyen Anayasayı

nun meşhur maddesini bile benimseyerek «70 bin dönüm toprağı olanlar korkmasın. Anayasaya göre on yılda bedeli ödenmek şartıyla topraklarını istimlak edebilir» diyecek kadar ileri gitti. Kemal Süker, berrak bir konuşma yaptı ve Prof. Enos'un rak kamillerne dayanarak, gelir dağılışındaki artan adaletsizliği ortaya koydu.

TIP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar ise, iç ve dış olaylara gelişen yer veren uzun bir konuşmayı la toplantıya açtı. Aybarın bu son konuşması, öncekilerle nazaran çok daha gerçekçi ve çok daha a yakları yerdeydi. Aybar, «Türkiye'nin kurtuluşu kapitalist olmayan bir yoldan geçiyor» diyerek, YÖN'in «Sosyalizmde Önce Atatürkçülük» tezine yaklaşlığını belirtti. Genel Başkanın Sosyalizme giden yollar hakkındaki sözleri de çok güzeldi: «Politik bağımsızlığa kavuşan milletlerin bilim ışığında kendi şartlarına uygun bir düzen kurmaya çalışmaları, sosyalizme giden yolların çeşitli olacağı, ve içinde bulunduğumuz tarih şartlarında mahalli ve millî etkenlerin mutlaka ağır basacagini, Sosyalizmin asla bir ithal mal olmayacağı göstermiştir. Her millet, ilmin ışığında sosyalizme giden kendi yolumu kendisi arayıp bulacaktır. Ve bu yıldızınız yerli sosyalizm, kendi öz halkına hizmet edecektir.»

Rejimi tehdit eden tehlikeler konusunda İnörtiden farkızlığından en açık bir dile beşirten Aybar'ın Türkçemizi kapitalizmin pekişi haline getirebilecek olan Ortak Pazarlarındaki sözleri de güzel ve isabetlidir. Bununla beraber, Aybarın düş dumuh tâhilârinin aynı kuvvette olduğu söylenemez. De Gaulle'lin tutumu ve NATO içindeki anlaşmazlıklar kapitalizmin gelişmeleri ile izah eden Aybar'ın, Doğu bloku içindeki gelişmeleri de bir izaha bağlanması lâzımdır. Bir bloktaki anlaşmazlıkların sebebi kapitalizm ise, öteki bloktaki anlaşmazlıkların sebebi nedir? Meselenin, çok daha derin tâhilâre ihtiyaci olduğu aşikârdır.

Genel Başkanın Orta Doğudaki son gelişmeler hakkındaki izahâda, petrol şirketlerinin yenilmez güçine dayandığı için, son derece karamsardır. Aybar, petrol şirketlerine karşı durmadıkça, en ufak sosyal gelişme sağlanamaz. Karşı duruncuda Nâsır ve arkadaşlarının akibeti pek farklı olmaz, diyor.

Bu görüş, 1955 ten önce doğrudan sayılabilir ve Orta Doğu Petrol şirketlerinin çiftliği şeklinde incelenbilirdi. Fakat o tarihten beri, Orta Doğu münhasıran Batı kapitalizminin hâkimiyeti altında olmaktan çıkmıştır. Nitekim bu sayede Misir, iç ve dış kapitalizmi geniş ölçüde tasfiye edebilmişdir. Ve Nâsır denemesi, Aybarın düşüncesine uygun bir deyimle belirtilemek istenilse, «Yukarıdan aşağı bir hareket olduğu halde, halkın bir politika uyguladığı için, halkın kütüpleri tarafından kuvvetle desteklenmektedir.»

Bütün bu olayların, klişelerin, izah şekillerini bırakarak, yeniden tâhilâne ihtiyaç vardır. Bu tâhilâller, Türk sosyalizmini vuzuha kavuşturacağı için faydalıdır.

Yatırımcıların yatırımı

Beş Yıllık Kalkınma Plânının 1963 tatbikatının en önemli yatırımları cevaplandırdı ve «Biz, bütün vatandaşların serbestçe ibadet edebilmelerini istiyoruz. Zekâtlarını vermemeyip şekilde ibadete yetinenler, hakiki dindar değildir» dedi. Arsal ise, topak reformunu önleyen Anayasayı

Devrez, geçen Cumartesi günü Japonuya uçtular. Aynı Genel Müdürliğin ikinci sorumlusu Gene'li Müdür Yardımcısı Arif Onat da yakında Paris'e uçacak.

Nezih Devrez ile Neşet Akmandor, yanlarında bir de bölge müdürü olduğu halde Japonya Tokyo şehrinde toplanan Beynelmîle Sulama Semineri İcra Konseyinin yıllık toplantılarına katıldı.

Bu toplantı on gün sürecek. Ama Genel Müdür ile Müşfeş, on günlük toplantıdan sonra da yirmi gün Japonada kalarak tatkîf ve temaslarda bulunacaklar.

Genel Müdür Yardımcısı Arif Onat ve beraberindeki heyet ise Paris'e birbucak ay tatkîf ve temaslarda bulunacaklar.

Olaylara söyle üstün körlük kâğıdında, bir müşteşarla bir Genel Müdürün beynemile bir seminerin icra konseyi toplantımasında, bir Genel Müdür Yardımcısının da tatkîf ve temaslarda bulunmak üzere Paris'e gitmesinde, - bu tip olaylar Türkiye de pek mutad olduğunu - yadigaracak hemen hiç bir şey yoktur. Ne var ki, beş yıllık planlı bir kalkınma devrine girildiği iddia edildiği günde bu başında ve üstelik ilk yıl yatırımların tam başlayacağı sırada, en büyük yatırımları yapmakla görevli bir dairenin müşteşarından Genel Müdürün, genel müdüründen yardımımıza kadar bütün serumlu başlarının yurt dışında bulunması, yurt dışında bulunmak için can atımları gerçekten yadrigana bir sey.

İllerde, yatırımlar aksara - ki aksayaçağın benzetmektedir - bu işe hiç şahşıtmak gereklidir. Mesele bir imam ve cemaat meselesiedit Başka bir sey değil.

Türk petrolünün düşmanları

Bir ay kadar önce Sanayi Bakanının bir basın toplantısı yaptığı ve bir takım aldatıcı iddialarıla Türk petrolünün korunduğu ileri sürüdü. O tarihlerde Türk petrolerinin elinde biriken benzin stoku 9 bin ton idi. Şimdi benzin stoku 12 bin ton bulmuştur. Tedbir alınmadığı için artış devam edecektir.

Stoklardaki bu endişe verici devamlı artış, Sanayi Bakanının gerekli tedbirleri almadığını göstermeye yeter. Benzin stokları artarken, ileri sürülecek su veya bu iddia mügalâta olmaktan öteye gitmez. Halbuki çare, defalarca yâzıldığı üzere çok basittir: Birleşik Devletlerin yaptığı gibi, ham petrol tâhilâlini kotaya tâbi tutmak meseleyi çözmeye yetecektir. Devleti birlesenlerin memleketimizde kurduları rafineri, tam kapa sitede çalışmaya benzin fazla sim pâkâla ihrâc edebilir. Bugün Türkiye benzin istihâsi 683.3 bin ton, memleket ihtiyaci ise 515.7 bin ton 167.6 bin ton fazla benzin var. Durdanın gelen ham petrol den elde edilen bu benzin fazla sim dev şirketler dışarıya satılabilirler.

Sanayi Bakan, bu tedbirin altı yıldızı yapmak amacıyla devamlı bir yâzârak olmalıdır. Ama Meclisten uzaklaştırılmıştır. Bu öyle bir mekanizmadır ki, sistem değişmedikçe çark aynı şekilde döner. Kalemi tutan parmagın ucu büyük sermayeye dayanır. Bütük sermaye, her türlü kudret gibi basını da tamamen online geçirme çabası içindedir. Hâlde bir gazete yalnızca satışla geçinemez. İlân kaynakları işler yetili yabancı sermayeden bol bol İlân gelir. Gazete sayfalarına dikkat edin, bazan bir sayfalık İlân size koca bir makaleden daha çok şey ifade eder. Değismezer kuraldır: Parayı veren dâdüdü çalır.

Düşünmemiz lazımdır: Neden YÖN'e diğer yayın organları gibi İlân vermiyorlar. Hem içinde hepsinden fazla okunacak

olduğunu kolayca gösteriyordu. Türkiye'deki satış fiyatları bakımından da, yeri manşûn fiyat yâbancı porseleninden biraz daha ucuzdu.

Buraya kadar her şey iyi, her şey güzel. Hükümetin bu mali sayılı ithalata karşı koruması lâzım değil mi? Hayır. Hükümet anlaşımlı memleketlerden getirilmek üzere kotaya porseleni de dahil etmiştir! Açılsa bu mesele, Sanayi Odası Genel sekreteri Rıza Ormançı tarafından Sanayi Bakanına duyuruldu. Memleket esasen geçmiş porselen stoku bulunduğu, itâhalatın millî sanayle zarar vereceği Bakana anlatıldı. Bakan, «Camîm ufak bir miktar tahsis olundu» demekle yetindi. İlgililer ise kotaya 1 dolarlık tahsis konusile, mekanizmanın işleyiş şâkline göre, bu, anlaşmalı memleketlerden istenildiği kadar o maddeyi itâhalatın vermektedir, diyorlar.

Sanayicilerin Bakan olduğunu iftihârla ilân eden Sanayi Bakanı, aslında özel sanayili değil de, itâhalatçıları korumaktadır.

Basın açık oturumu

Tabuları tekrar tekrar deyi, ren 27 Mayıs gençliği, geçen hafta Tabu - basına el attı. İstanbul Hukuk Fakültesi Fikir Sanat Kulübünün düzenlenen açık oturumda, Atatürk'ün millî Eğitim Bakanlarından Cemal Hüsnü Taray, Basın İlân Kurumu Genel Müdürü Sabahattin Selek ve yazar İlhan Selçuk «Türk basına ve Meselelerini» tartışı.

Fikir Sanat Kulübü, çağrıda

meseleyi çok iyi şekilde ortaya koyması bilmiştir. Çağrıda söyle

deniyor: «Türkîyenin ana sorularından biri de Türk basının bugün içinde bulunduğu durumdur. Tophumcu, emekten yana, namuslu yaşam ve düşünsel, bir savunucusu yazarlarını ve yayın organlarına tâlibi, tâlibi bulmak için girişmeli ve dâdüdü çalır.»

Bu durumun nedenlerini ortaya çıkarmak ve bu konuda gerekli uyarıları yapmak amacıyla dâzenlemiş olduğumuz açık oturma katılmamız dileriz.

Bâsim karanlık dehîz'ine ışık tutmak amacını güvenen toplantıya, karanlığı sevenlerden birçoğu çağrılmıştı. Fakat ışık tan korkanlar tabii ki bu toplantıya gelmediler. İlk sözü alan İlhan Selçuk, bu durumu belirterek konuşmaya başladı. Selçuk, aydın hâkârîn korkan işverenlerle kâmeğini kaybetmekten korkan fikir işçilerinin durumunu anlatıktan sonra özetle şunları söyledi: «Kâpidan girerken büstünü gördüğü muz, Turhan Emeksiz, Hürriyet dâyü bağırarak öldü. Arzu adıgi bir yaşıntı düzeni vardı. Ama Meclisten uzaklaştırılmıştır. Bu öyle bir mekanizmadır ki, sistem değişmedikçe çark aynı şekilde döner. Kalemi tutan parmagın ucu büyük sermayeye dayanır. Bütük sermaye, her türlü kudret gibi basını da tamamen online geçirme çabası içindedir. Hâlde bir gazete yalnızca satışla geçinemez. İlân kaynakları işler yetili yabancı sermayeden bol bol İlân gelir. Gazete sayfalarına dikkat edin, bazan bir sayfalık İlân size koca bir makaleden daha çok şey ifade eder. Değismezer kuraldır: Parayı veren dâdüdü çalır.

Düşünmemiz lazımdır: Neden YÖN'e diğer yayın organları gibi İlân vermiyorlar. Hem içinde hepsinden fazla okunacak

olduğu halde?

YÖN ismi geçer geçmez salon da bir alkış sesi yükseldi. Bazı dinleyiciler, «YÖN onlarla savaşıyor da ondan» dediler.

Daha sonra Sabahattin Selek konuştu. Güzel bir konuşma ya-pın Selek, basının durunu hak kında ilgi çekici bilgi verdi

Cemal Hüsnü Taray ise, sık sık alkışlarla kesilen heyecanlı bir konuşma yaptı ve sözlerini gençliğin sorumlulukları üzerinde du-rarak tamamladı. «Gençlik, diğer kuvvetlerle işbirliği yaparak top luma bir hız verirse, kurtuluş yolunu bulabiliyor. Yoksa, Atatürkün istediği imtiyazsız ve sınıfsız bir toplumu asla kuramayız»

Sosyalist Kültür Derneği'nin An karadaki mutad haftalık sohbet toplantısında da basının meseleleri ele alındı. İlhami Soysal YÖN de çıkan seri yazlarında ca-tifruatlı bir şekilde belirtildi: üzere, basındaki kapitalist gelişim ve dağıtım sistemindeki aksiliklerin fikir hürriyetini nasıl baltaladığını örnekleriyle anlattı.

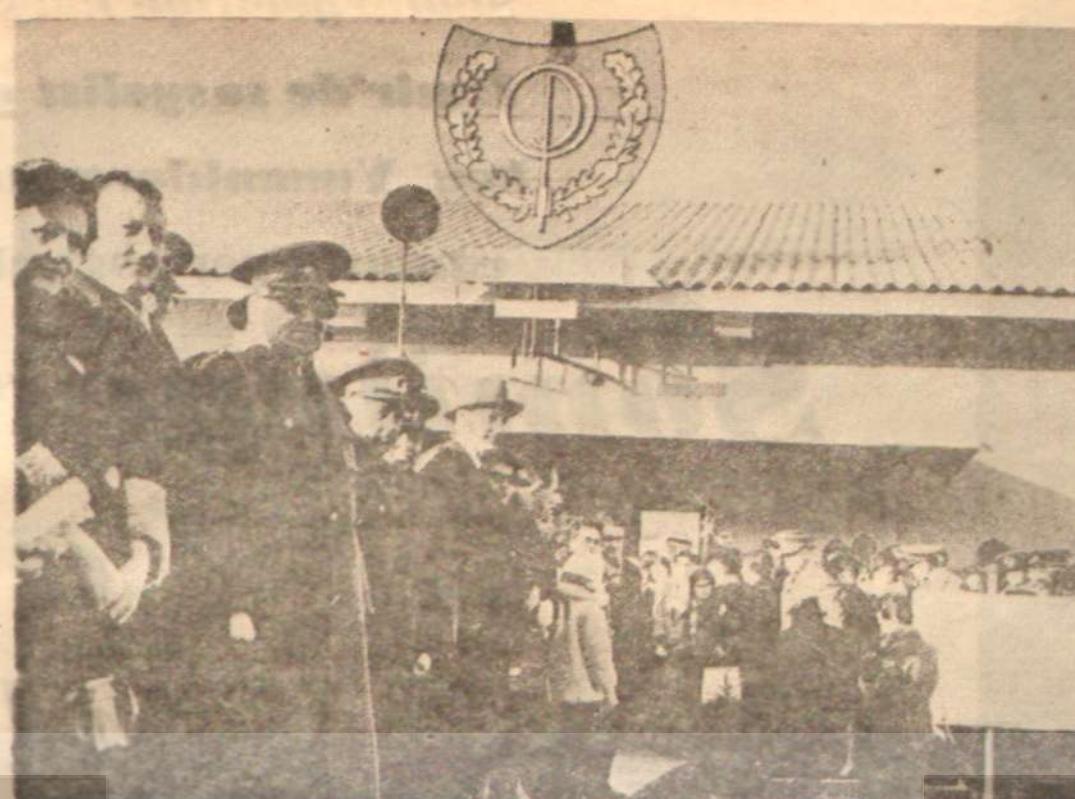
Gerçekten bugün, kamu oyunu yanılmak, uyutmak ve aldatmak isteyen bir basın meselesi vardır. Hükümetler de ciddi memleket meselelerinden çok, Süreyyanın aşklarından bahsederek uyutucu basını tercih etmektedir. Gerçi bu gün Türk basınında dün naza-ran ender de olsa az çok bir şe-yer yazılmaktadır. Fakat kapitalist yarış çok hızlanmıştır ve sermaye bu mahmut yarılarda bile son derece ürkmetektedir. Çare bu oyunu bilmek ve bu oyunu oynayanların karşısına dikilmektedir.

Genç oyuncular için takipsizlik kararı

Geçen yıl Erdek Şenliği'nde «Vatandaş Oyunu» adlı oyunun oynaması sırasında bazı olaylar patlak vermiş ve iki kişiyi si-kayette ve ihbar sonucunda Genç Oyuncular İçin Komünizm propagandası yapmak ve mil- li menfaatlere zarar verecek faaliyette bulunmak suçundan takibe açılmıştı. Savcılık hazır-lık tâkîkatını gelenelerde ta-mamlamış ve takipsizlik kara-ri vermiştir.

Komünizmin kötülüklerini sunarak, «bu uğurda en ufak bir şüphe ve tereeddü' göstermemekle beraber, Anayasa'da birer birer teminatını bulan, in-sanhık, sahiyet, ve sanat, fikir hak ve hürriyetlerinin de yer-siz endişelere, adalet ölçülerine ve kalıplarına uygun gelmi-yen isabeti meşkuk şüpheli teşhislere feda edilmemesi lüzum ve kanaatinde da o derece sami-mi olarak» inandığını bildiren Erdek C. Savcısı, takipsizlik kara-ruan son bölümünde «Vatandaş Oyunu» için söyle demektedir.

Anayasasının 20 ve 21. madde lerinde yer alan düşunce ve sa-nat hürriyetlerinin teminatı al-tında Genç Oyuncular name ile bir topluluk tarafından müste-reken yazılıp sahneye konan ve toplumla ilgili bazı aksaklık ve eksikliklerin alaylı, niktili ve fazla mübaşagalı bir sekil de cesaretle üzerine eğilerek vatandaşta uyartıcı ve düzelti-ri bir etki yapmak amacını gü-len ve bir sosyal kritik gösteri-i mahiyetinde olan ve komedi ye kayan bir Ortaoyunu karak-teri taşıyan Vatandaş Oyunu ad-i temsilde TCK'nun 142, 159 ve 161. maddenin 6 ve 7. fıkrası arında yer alan suç unsurları-re menfi propaganda kasti mev-ut, görülmemiştir.

Ankara'da «Ordú Pazarı» açılış töreni

ORDU PAZARI

İlhami Soysal

Ankara Küçük esnafı telâsta. Bildiriler yayılanın dernekleri bu işler böyle giderse, kısa bir süre sonra Türkiye'de iki mi yona yakın insanın iflas edeceğini, işsiz kalacağını, piyasanın altıst olacağını ileri sürüyor.

Telâsta olan sadece küçük es-naf değil, büyük tüccarda da bir endişe ve telâş başlıdı. Bu telâşın sözcüleri yavaştan yavaştan Parlamentoda da kendilerin, gös-tmeye başladılar. Sözlü sorular verilmeye başlandı.

Piyasayı böylesine tedirgin e-den ve daha da bir hayli eteceğe benzeyen şey, Ankarada açılmış olan Ordú Pazarı adlı bir çarete hanedir. Ordú Yardımlaşma Ku-rumunun, üyelerine yaptığı sosyal hizmetlere bir yenisi katmak amacıyla açtığı ilk Ordú Pa-zarının iş başlamasının fizerinden daha bir ay önce zaman geçti.

Ordú Yardımlaşma Kurumu Genel Müdürü Selâhattin Özmen bu yıl içinde Ordú Pazarlarını sayısını Diyarbakır, Kayseri ve Konyada açılabilecek pazarlarla beşçe çikarma hazırlığı yapıyor. 1965 de ise Ordú Pazarlarının Türkmenin hemen bütün şehirlerinde şubele ri olacağı gibi, geçici pazarları da olacak. Ayrıca üyelerine kota-og-zerinden sipariş verme imkânları sağlanacak.

Aydınlıkta korku

Bir aydan beri Ankarada fasil-let gösteren Ordú Pazarlarının ilkinin irili ufaklı bütün esnaf üzerinde neden dehşet yaratmış, anlayabilme için bazı eşyaların piyasada satılık fiyatları ile bu pazarda satılık fiyatları arasında bir mukayese yapmak gerekmektedir. Bu mukayese ise, ayduluktan korkanların niçin korkutularını ortaya koymaktadır.

Piyasada 295 kuruşa satılan bir tüp İpana diş macunu Ordú Pa-zarında 205, piyasada 175 kuruş olan bir kalıp Komili sabunu ise 130 kuruştur. Piyasada 1675 kuruşlu Esco Kolonyası 1080,800 kuruş, orta boy bir pereja kolonyası ise 490 kuruşa Ordú Pazarından alınabilemektedir.

Piyasada 112,50 kuruşlu bir

pabuç ise 58 liraya Ordú Pazarı dan temin edilebilmektedir. Piya-sada 48,50 kuruş olan bir keten Ordú Pazarında on lira eksigine, piyasada 220 liraya müsteri bulan bir yakalı yağınluk Ordú Pazarında 150 liraya, 180 liralık bir hazır spor çeket 107,25 kurusa, 15 kuruşlu bir kurşun kalem 13 kuruşa, 40 liraya satılan B: Ka-veco Monopol dolma kalem 30,80 kuruşa satılmaktadır. Ordú Pa-zarında, 3800 liralık Arçelik B2 on buğuk ayak buz dolabı 3000 yedi buğuk ayaklı 2550, on ayak Norge buz dolabı ise 3964 liraya satılmaktadır. Bu sonuncunun piyasası ise 4600 liradır.

2300 liralık Arçelik çamaşır makinesi 1800, 1850 liralık Nurumetal 1632, 1900 liralık Tolon 164 lira-ya, süper salon kabin Singer di-kiş makinası 1590, çift çekmeceli 1255, ceviz yarım kabinli 1075 lira fiyatla Ordú Pazarında satılmaktadır.

Büyük şehirlerde kilosu 17 li-raya çökmiş olan kaşar peyniri Ordú Pazarında 10,20 kuruş, bakkalda iki kilosu II liraya satılan Vita kutusu ise 10 liradır. Ankara Makarnasının paketi dışardan 30 kuruş, yayla makarnası 35 kuruş daha ucuz satılmaktadır. Bir züccaciyeiden 360 liraya aubile ceğiniz 26 parçalık bir yemek takımı Ordú Pazarındaki fiyat: 285 liradır.

13 bin aile kurtuldu

Düdüklü tencereden kurşun kaleme, haldan tereyağına, akide sekerinden radyoya ve perdelik tilden ayakkabı boyasına kadar 6000 kalem, 3000 çeşit esya satılan Ordú Pazarında heren her şey piyasaya göre yüzde yirmi ile yüzde ellî arasında daha ucuz satılmaktadır. 900 metre karelük bir baraka azmanı olarak kurulmuş olan ilk Ordú Pazarında doksan kişi çalışmaktadır, mağazaya günde ortalama 2000 kişi alışverişe gelmektedir. İlk bir ayın sonunda yapılan hesaplar günde ortalama ellî bin liranın üstünde mal satıldığını göstermektedir.

Nüfusu üç geyrek milyona yak laşan Ankarada bu pazardan 13

Selâhattin Özmen

«Sömürgeciye paydos!» bi aile istifade etmektedir. Bu- lar Türk Silâhî Kuvvetleri men-subu Subay, assubay ve sıvı me-murlar ile bunları emeklileri ve aileleridir.

En iyi kaliteli mal en ucuz fi-yata satan Ordú Pazarı için, di-ğer ticaret kuruluşlarından farklı herhangi bir işlem yapılmamakta-dır. Ordú Pazarı da bir kár kur-lusudur ve Türk Silâhî Kuvvetleri mensuplarının, ölüm, maftiyet emeklilik ve diğer sosyal işlerin yürütüm için ayıklardan kesilen ve yilda yüz milyon lirayı bulan paranın en iyi şekilde işletilmesi amacını da ön planda tutmaktadır.

Amerika, İsrail, Yunanistan v-diger memleketlerde de örtükleri, görülen Ordú Pazarı, işteki bu memleketlerdeki emsallerinden daha az uygun şartlarla çalışmak tadir. Zira orialarda, bîhâssî Ame-rikâdakilerde Ordú Pazarları bir takım Gümruk kolaylıklarına ver-gi muafiyetlerine de sahiptir.

Ordú Pazarlarında, dışarıya gö-re önemli fiyat farklarının olma-sının nedeni ise son derece dikkat çekicidir. Bu, alıcı ile yapıcı arasındaki araciların nasıl çalıştığını gözler önüne sermektedir. Ordú

Pazarı şimdilik, toptan alımlar yapmakta, bunu da mümkün o- duğu kadar doğrudan doğruya birinci elden, yani imalâtçıdan, sanayiciden almaktadır. Mağaza teslimi birinci veya çok çok ikinci elden alınan bir mal ise ölüne gelenin yüzde 20 kâr eklemesine, dolayısıyla faturaların kabarmasına imkân kalmamaktadır.

Daha da iyisi

Arkasında yüz milyonluk bir sermaye bulunan, ilerde bu da artacak olan Ordú Pazarları kuvvetle tahmin olunmaktadır ki bir süre sonra, doğrudan doğruya kendisi yapıp kendisi satmak yolunu tutacaktır. Bunun ise piyasada bir ihtilâl olacağını pek çok iş adamı anlamış durumdadır ve işe bunun içindir ki sizliler baslamıştır. Başlamıştır zira müstehlikli sömürânlere oyuları yavas yavaş su yüzüne çökmektedir. Ordú Pazarındaki fiyatlarla dışarıının fiyatlarını karşılaştırınan, dışarıda nasıl soyulduklarını nasıl sömürüldüklerini görmüşlerdir. Bu uyanış dalga dalga diğer müstehliklere yayılacaktır.

Eski Genel Kurmay Başkanlarından Kurucu Meclis Başkanı Kâzım Orbayın kurdelâşını keserek işletmeye açtığı açılış töreninde bir konuşma yapan Ordú Yardımlaşma Kurumu Genel Müdürü Selâhattin Özmen o gün söyle demiştir:

«Tasarlanan bu haliyle Ordú Pazarları 100 milyon lira sermayeli 60 kadar subesi olan ve pek çok geziçi mağazaları bulunan, ekonomikman faydalı bazı hususlarda belki öz imâlâtını yurt hizmetine de sunan bir kuruluş olacaktır.

Ordú pazarlarının maksadı o-lan ucuzluk istihâsle istihâk arasında yer alan toptancı veya yarı toptancı kâr ve masraflarının ortadan kalkması ve pazarlar az kârla yetinmesi yoluyla sağlanacaktır.

Ordú pazarlarının kuruluşun daki zorlukların bir kısmı ta-biidir. Buna bazi grup muta-vassitâlarından gelecek zorlukların eklenmesi mümkünür. Kesti-rilmesi mümkün olanların tedbirleri alınmıştır. Ordú Pazarları dostane bir yarışmanın yurda ve yarışanlara faydalılığına inanmıştır. Yarışmada oyuncun kaidelerine riayet edecek tabii dir. Geniş mali imkânları, ras-yonel dâlî, kuvvetli teşkilâti iyi yarışacağını gösterse gerek tir.

Ordú Pazarları müstahsile ve imalâtçuya sürüm emsiyeti sağlayacağı için kendi sahâsi ve içinde destekleyici olacağ-ı, çarşı fiyatlarında asırılık lârin ortadan kalkmasında da faydalı olacaktır. Anavâzımız da öngörilen kooperatifleşme konusunda öncü ve başarılı bir model olarak, özenlenen sosyal devlet kuruluşunda Türk Silâhî Kuvvetlerinin bir yardım eli olacaktır.»

O gün Selâhattin Özmen'in söylemekleri pek çok kişinin ku-lağına kar suyu kaçırdı. Çok mümkündür. Ki bundan böyle sendikalâşma hareketleri eski-sine göre daha da güç kazanan işler, memurlar, öğretmenler ve daha çeşitli topluluklar da Ordú Pazarlarından ders alarak kooperatifleşme yolumu tu-tacaklar ve araciların sömürânlere yollarını arayacaklardır. Galiba Ordú Pazarlarının ortaya koymduğu ilk gerçek de bu oldu.

Hasan Tahsin Recep Bey

Osmanlıktan Türküğe

On dokuzuncu yüzyılda Avrupanın ekonomik ve toplumsal kaynağının, gelişmesi, sömürgeciliğinin, pazar agravitliğinin dünyamın dört bir yanmasına yol atması, Osmanlı İmparatorluğunun bütünü çöktü. III. Selimin, II. Mahmud'un gayretleri Tanzimat islahatı, Birinci, İkinci Meşrutiyetler, İmparatorluğun kurulmasına yararlı olmadı. Bunun nedenini uzun boylu tartışmak mümkündür. Ancak özet olarak diyebiliriz ki, bütün bu islahat çabaları, halka inemediği için, halktan yana olamadığı için, başka deyişle, memlekete ekonomisine el atmadığı için, başarılı olmadı. Zaten Osmanlılık demek, İmparatorluk yöneticileri için Türkük demek degildi. (Memalik-i Osmaniye) içindeki Türk memleketi Anadolu, Osmanlı yöneticilerine göre, bir Mısır sorunundan sonra bile gelemedi. Yüzyıllardan beri - Fatih Sultan Mehmetten beri - Osmanlı sultanları (Rum Sultanları) ydi. Kendilerini Roma - Bizans İmparatorluğunun vârisi sayıyorlardı. Anadolu halkı, (Etrâk-ı bî idrâk) ti Osmanlılık, tâ 1908'e dek Türk adını ağızına alamamıştır. Sorunun en ilginç yakası, bütün horlanmasına, küfürsenmesine, adam yerine kommamasına rağmen, Osmanlı İmparatorluğunun yükünü - kuruluşta bile yüz yıldırca bu benimsenmeyen Anadolu halk, (Türkük) çekmiştir. İmparatorluğun yıkılışını önlemek için tâ Birinci Dünya Savaşına dek, içsiz bucaksız sınırlara koşturulan, aç, çiplak, karlar içinde dondurulan (Enver Paşa'nın Doğu hareketi) hep Anadolu oğugu, Türkler olmuştur.

1908'in (İttihatçıların) türkülüğü, Kızı Elmaya, Turana bağlı bir hayal, bir ütopi türkülüğü olmuştu. Bu çağın siyaseti Enver Paşa'nın, Anadoluda Türk çocukların ateşe sürüp, bozuk para gibi harcadıktan sonra, gidip Türkistan'da ölmeye, bu yargınızı doğrular. Oysa onun bu hareketi sırasında Anadolu Türkü, sömürgeciliğe karşı bir ölüm - kalmış savaşı veriyordu. Bu sırada Enver Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı mektuplar, Kemal Paşa'nın bu mektuplara verdiği karşılıklar, çok ilginçtir. (Bakınız: Ali Fuat Cebesoy, Moskova Hâkimâları, Sayfa 313. «Enver Paşa'nın akiti» bölümü.) Ama bu hayalci, ütopik türkülüğün asıl Anadolu Türkünü, gerçek aydınlar tarafından düşündürmeye yol açtırmam da söylemeyeceğe gelebilme bize çok pahalı mal olmuştur.

Osmanlı imparatorluğunundan kurtuluş

Anadolunun Türk olduğunu, Anadoluda deyince Türk demek gerektiğini, Anadoluda Türk halkın oturduğunu, herkesten önce Osmanlı İmparatorluğuna karşı bağıran Mustafa Kemal Paşa oldu. (Misak-ı Millî), bu karşı çıkışının en açık belgesidir. 1919'da en az yüzyıldan beri Osmanlı İmparatorluğunu bölüşmeyi kafalarına koyan Avrupalı sömürgeciler, Anadoluya geldiklerin,

de, onlara savaş açan Mustafa Kemal, Anadolu Türkü; onlardan önce İmparatorluğun artistik bir çapulcu sürüsü haline gelen ordusunu (Hilâfet Ordusu) yemek zorunda kaldı. Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı İmparatorluğunun elinden Anadoluyu, vilâyet vilâyet almıştır. Bu savaş, birinci Kurtuluş Savaşıdır. Tıpkı İmparatorluktan kurtulmak için savaşan İmparatorluğun öteki uluslararası kurtuluş savaşlarına benzer. Kanûnîza, Türkler de Osmanlı İmparatorluğundan kurtulmak için savaş vermişlerdir. Sonra (Misak-ı Millî) yi, Orta Doğuya kâşığa kâşığa paylaştılar. Avrupahlara sömürgeciler kabul ettirmek için savaşa sıra gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğuna karşı, can çekişken sömürgecilerle işbirliği yapan Osmanlıya karşı, sonra da sömürgeciliğe karşı, yüzyıllar boyunca küfürsenen nesaba katılmayan Türk Anadolu, ayaklaştı.

Sömürgeciliğe atılan ilk bomba

Anadolu halkın İmparatorluktan ve 1919'un Batılı sömürgecilerden kurtuluş savaşını bu makalemizde anlatmaya girişeceğiz. Bu büyük bir tarih konusudur. Yukarıda beri kısaca özettedigimiz İmparatorluk içindeki Anadolu halkın yardımçı Türk bilincinin karşısına dikilen sömürgeciliğe karşı savaş açan gerçek Türk aydınlarının, Halk için girişikleri savaşın bir aşamasına dokunmak istiyoruz.

Aynı yıl Osmanlı İmparatorluğu, 15 Mayıs 1919'a geldiğinde, politik çekişmeler, uzak sınır savaşları bitmiş, elinde Türkük anavatani Anadolu kalmıştı. Onun da çoğu bölgeleri İngiliz, Fransız işgalindeydi. Sömürgeciler durduracak takat Osmanlı'da kalmamıştı. Anadoluyu da pavlâşın bu işi bitirmek istiyorlardı. İngilizlerin girdirip kusatıttı, eline silâh verip Anadoluya saldırdı. Yunan Ordusu, iste bu 15 Mayıs 1919 günü, İngiliz, Fransız, İtalyan donanmasının himayesinde, İzmir'e çıktı. Yine bugünlerde Türk halkın sömürgeciliğe direnmeyi, savaşmasını örgütlenmek için Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'dan Anadoluya hareket etmiş. Sömürgeciliğe direnmeyi, savaşmayı aklına koyan gerçek Türk aydınları, birbirlerinden haberleri olmadan - pek azi Mustafa Kemal Paşa'nın düşüncelerini biliyor - fikir birliği, başkın birliği etmişlerdi. İste 1919 yılının 15. Mayıs günü, İzmir rıhtımına çıkan sömürgecilerin askerlerine bir Türk gazetecisi, İzmir'de çıkan (Hukuk-u Beser) gazetesi (Sermuharriri) Hasan Tahsin Recep bey, bir bomba savurdu. Bomba rıhtıma çıkan Yunan Efzun müfrezesinin ortağın yerine düşmüştü, birkaç asker ölmüştü, bir çoğu yaralanmıştı. Geriye kalanlar, neye uğradıklarını bilememişler, feslerinin püşküllerini uçurarak, heyecan ve sevinçten sarhoş, rıhtımı, kordonu dolduran karşılaşıcı yerli Rumların arasına karışmışlardır. İlk şâşkınlık geçince, yerli Rumlar ve asker

Sömürgeciliğe karşı ilk bombayı 15 Mayıs İzmir'de sosyalist gazeteci Hasan Tahsin bey Yunanlılara attı. Ölümünü n 44. plavutannerver sosyalist tamıyoruz

Sömürgeciliğe atılan ilk bomba

ler, Gazeteci Hasan Tahsin Recep beş parçaya一分に分けるべきです。この段落は、複数の文が一つの段落として扱われています。これを改めて記述します。

nan sancığını taşıyan kişi, bir kurşunda vurulmuştu. Çoğu dergilerde, gazetecide bu ilk bomba ile ilk kurşun, birbirine karıştırılmıştır. yanlış bilgi verilmektedir. Bizi de bu makaleyi yazmaya zorlayan oeden bu oldu: «Kâlpaklılar» adlı romanımız ya zarken, sömürgecileler atılan ilk bomba ile ilk kurşun konusunu bildiğimiz belgelerden

Samim (O)

inceledik. Özellikle İzmirde o günleri yaşımiş kişileri dinledik. Konuştuğumuz eski İzmirliler, Konak meydanında Yunanlılara ilk kurşun atılmışından önce, Kordon boyunca atılan bombanın ve olayın haberinin bütün İzmir'e yayıldığı, bombanın patlayışını çoğu kimselerin duyduğunu söylediler. Şehit edilen Hasan Tahsin Recep bey de kaldırımlardan kaldırımlardan tarafsız Amerikan Tahkik Heyetidir. Söylentiler arasında Yunan Ordusuna ilk atılan bombayı Hasan Tahsin Recep Beyin, İzmir Rumlarının din sel lideri papaz Hiristostomos'un kılısesi, nın deposundan aldığı da vardır. Metropolit Hiristostomos, Yunan askeri İzmirde çıkmadan önce, İzmir gürmüştenden Kızılhaç damga sandıklar içinde geçen silâh, cep hane ile yerli rumları silâhlandırmıştı. Metropolit'in bodrumları, silâhla, bomba ile doluydu. Hasan Tahsin Recep beyi, Yunan

Şehitler için Konak Meydanına dikilen

İmparatorluk Günü

Recep Bey

İzmirde hizmet etti

ba

etusuna ilk bombayı attıran nedenlerin arasında elbette yurtseverliği vardır. Yurtseverliği, Sömürgecilerin Türklerle yaptığı hizmeti geri çevirmeye, yüzlerine vurmaya götürmüştür. Onun bu fikre nasıl hizmetini gazetesine yazdığı yazılarından böyle izleyebiliriz: İzmir'in (Milli Kütüphane) içinde 1918 yılı içinde çalışmaya başla-

10 CAGÖZ

... ve 1919 yılının 6 Mayısına dek yazmış, A/406 numarada kayıtlı bir gazete makalesi var. Gazetenin adı, (Hukuk-u Beşer) dir. Bu ad ayrıca (Les Droits de l'Homme) diye Fransızca da yazılmıştır. Başlığının altında (Sermuharrir, Hasan Tahsin Recep) yazar. Başyazar Hasan Tahsin Recep Beyin yazılarını inceleyerek olursak onun yaptığı işin nedennini kolayca anlayabiliriz. 15 Mayıs'a yaklaşan günlerde Hukuk-u Beşer Gazetesi, Sermuharriri bakın ne yazıyor: (Maddi bir ölümenin meşmeli akibetyle tarihin mukadderatına karşın milletleri biz, yine mânâna yaşıtlıkla ona görür müttalâa ederiz.) (9 Şubat 1919, Sayı 83). 14 Şubat 1919'da 88 numaralı sayıda, «Felâket Başında Herseyen Evvel Zavallî Bizler» başlığı altında söyle yazıyor: (İhtilâf ve lâkaydiyi bırakın. Cihan bize düşmanken biz ne İngiltere'nden ne Fransadan ve ne de saireden kenen-

Sömürgeciliğe 15 Mayıs 1919'da ilk bombanın atıldığı yer olan Konak Meydanı

dimize ufak bir muavenet ve muhabbet beklemiyelim. Bizi kurtaracak kendi ruhlarımızın derinliklerinden doğan samimiyetle birbirimizin elini sıkmak, bünye-i millimizi ezen canileri şiddetle cezalandırmak, bu babda da yalnız biz Türklerin mahvolmamas için propaganda, isyan, her şey evet, her şey neşri olacaktır. İşte bu son fırsatları da keçirecek olursak, zavallî bizler... Zavallî bizler! •Döglüşmekten başka şerefe kalımıyacaktır!

... metin Türk ruhu ile, yunusukları ile karşılayalım, gözlerimizi dört açalım.)

Hukuk-u Beşer gazetesi Sermuharriri, 19 Şubat 1919 günü gazetesine «Namus Uğrunda» başlığı altında söyle yazıyordu:

... Menlektemizi teslim etmeye kense, yakar, yükar, intihar ederiz. Çünkü tarihi, siz var, çünkü bizi tel'in ecedecek ecclâdın rûhu, ahfadım feryadı var! Çünkü, her şeyden üstün namusumuz var.)

İşte şu kendi satırları, Hasan Tahsin Recep Beyin 1919 yılının sömürgecilerin tek başına çırıp niçin bomba attığını açıkça gösterir: Namus uğruna, vatanın şanlı tarihi, gelecek kuşakların feryadı uğruna! Onun o günde heyecanı, öfkesi, yurt için çarpan yüregi, tek başına sömürgeciliğe karşı çıkmıştır. Her halde ateşli bir yaradılışa sahipti. Hasan Tahsin bey, Sömürgecilerle karşı öfkesi çok eskilere kadar gider: Birinci Dünya Savaşı başlığında sırada, Mustafa Kemal, Sofya'da ataşemili terken, Balkanları karıştırmaya gelen iki İngiliz diplomatına Bükreş'e bomba attı, diplomatlar yaralanmış, kendisi de hapsedilmiştir. On yıllık hapisliğinin ilk yılının yattığından sonra politik nedenlerden serbest bırakılmıştı. (Mustafa Kemal Balkanlıda, Altan Deliorman, İstanbul, sayfa 56.) Fakat bu sözünü ettigimiz kitap, Hasan Tahsin Beyin Bükreş olayını anlatırken, İzmirde Yunanlılara atılan ilk bomba ile ilk kurşunu karıştırmaktadır.

Hasan Tahsin Beyin attığı bomba ile karışan sömürgeciler, Kordon Boyundan yürüyüp Konak Meydanına geldiklerinde en önde yürüyen bayraktarları İzmir'in saat kulesi altında vuruldu. Kordon'dan gelinince, meydanı geçtikten sonra bir Kemeraltı caddesi vardır. O zamanlar, bu Kemeraltı caddesinin başlangıcından sağa, Kokar, yâliya (Güzelyalı şimdî) giden bir cadde vardı. Bu caddelere girilirken, meydanın sağında Sarıkışla bulunuyordu. (Şimdî yıkılmıştır.) İşte Kemeraltı caddesinin ağzın dan bir silâh patladı. İstilâci ordunun öndeeki bayrağı taşıyan adam, o anda devrildi. Almından vurulmuştu. Bu Yunanlıların ikinci bozgunu, karışıklığı oldu. Ordunun başında yürüyen Metropolit Hiristostro-

mos ile kara cübbesinin eteklerini uçurarak kaçtı. Bu iki olaydan biri, bir Türk aydının bomba ile sömürgeciliğe karşı durması, ötekisi bir Türk erinin (halkının) kurşunuyla karşı durmasıydı. Kurşunu atan, Sarı Kışlada çıkan bir askerdi. (Bakınız: Garip Cephesi nasıl kuruldu? Yazan, Hamîdü'l Mülki Kütüphane, Sayı 63/153, İzmir.) Bu iki olay, Türkün 1919 yılı sömürgecilerine attığı bomba ve kurşun oluydı. Kalpaklar adlı romanımızda ayrıntıları ile anlatıldı. Türkün direndiğini, ayaklandığını gören Yunan Ordusu, o günlerde öfkesini İzmirilerden almıştır. Yaptığı (mezalimi) açıkça gerçek bir belgeden yararlanarak adı geçen toplamımızda yine ayrıntıları ile yazdık (İzmir İsgali raporu) adlı bu belge, İzmir Rüsumat Başmüdürlü Agâh Bey tarafından (Dersaadetteki) Rüsumat Müdürlüğü Umu'miyesine yazılmıştır. Ve 20 Mayıs tarihidir. Yine o sırada Gümruk Başkâtib'i bulunan Fadıl Bey (Fadıl Dokuzeylül), tavafin dan temizle çekiliş 505 resmi kayıt numarası ile İstanbul'a yollanırken, önem bir tarih belgesi olduğu için bir kopyesi de kendisi için yazılmış ve saklanmıştır. Sayın Fadıl Dokuzeylülün bize armağan ettiği bu belge özel kitaphımda bulunmaktadır. İlk fırsatla yayılacak.

Türkün sömürgecile, istilâcılara boyun eğmediğini bütün yurda, bütün dünyaya ilan eden bu bombayı atan Gazeteci Hasan Tahsin Recep bey, kimdir? Osmâlhâk'tan Türkük bilincine ulaşan ulusun bir direnişimi, Yunan Ordusunun, İngiliz sömürgecilerinin yüzüne bağran bu gazeteci kimdi?

Izmirin Konak Meydanı

Bugün İzmir'in Konak Meydanından geçenler, saat kulesinin karşısına dikilmiş bir anıt görürler. Bu anıt Kurtuluş savaşından kırk yıl sonra Millî Birlik yönetiminin İzmir Valisi sayın Burhanettin Uluç'un valiliği sırasında dikilmiştir. Geç de olsa İzmir'in İsgali sırasında şehit olanların adalarını yaşatmak için dikilmiştir bu anıt. Ama sira ile su adalar vardır: Gazeteci Hasan Tahsin Recep Bey, Miralay Süleyman Fethî Bey, Kaymakam Doktor Sükrû Bey, Kolâğası Hüseyin Necati Bey, Yiizbaşı Nâzım Bey, Doktor Fehmi Bey, Mülâzim Faik Bey, Mümeyyiz Nadir Bey ve Mümeyyiz Ahmet Hamdi Bey. Bu yurtseverler, 15 Mayıs günü, yukardanberi anlatmaya gayret ettiğimiz Türkük bilinci ile, sömürgecile diren dikeri için, karşı çıktıları için öldürülmişlerdir. Bu makalemizde söz konusu ettiğimiz Gazeteci Hasan Tahsin Recep Bey, anıtsın en başında yazılıdır. Hayatı hâkin-

da pek az bilgimiz var. Şimdi İzmirde tıccaretle uğraşan Sayın Bedi Ambarcıdan aldığımız bilgiye göre, Hasan Tahsin Recep Bey, Selâniklidir. Asıl adı (Nevres) tii Selânik Yedikule hapishanesi Sergardiyanı Recep Ağam'ın oğludur. Selânik Feyziye mektebine okumuştur. Üstün başarısı ve kabiliyetinden ötürü, Fransa öğrenimini tamamlaması için gönderilmiştir. Ünlü Maline Nazırı Cavit Beyin, Nevres'in öğrenim için Fransa gitmesine onayak olduğu söylendir.

Görüllüyor ki Nevres Bey, varadıstan ateşi, milliyetçi - olumlu anlamda milliyetçi - bir genç olarak yetişirken, Batının olumlu fikirlerini de görmüş, öğrenmiştir. Onun Türkük bilincini destekliyeni, sömürgeciliğe bilinci olarak karşı durmasının, güçlendiren fikirlerini de biliyoruz. Sermuharrir Hasan Tahsin Recep imzası (Recep, ба- ба adı) ile yazdığı yazılar arasında bâkiniz söyle cümleler de var: 22 Mart 1919 İsrâili Hukuk-u Beşer'de (Alt tabaka) başlığı altında der ki: (Bizde en ziyade düşünülecek bir sınıf varsa o da alt tabakadır: Çiftçi, makineci, dükkançı, hasıh erbabı, say ve ameliin teşkil ettiği bu sınıf ahalî, ahlâmin teri ile ekmeğini kazanır; devletin haznesini hisseli mesaisiyle doldurur. Asker olur, kan vergisini öder...) Bu şartlardan sonra yazar sözünü ettiği sınıfın haklarını korumak için yapılması gereken işleri düşündür. Ama (ahlâlinin) sosyal bir sınıf olarak örgütlenmesini tartışırken, bugünkü anlayışımız, bilip de istedigimiz disiplinli bir sosyalizmi açıklayamaz. Zaten ondan o günün koşulları içinde - bunu istemek haksızlık olur. Ama ne de olsa, onun Türkük bilincine varırken, Türkük'ün karşısında sömürgeciliğin - o yıllar için elbette - bulunduğunu bildiğini çekinmeden söyleyebiliriz. Onun sözü cümleleri de bizim bu kanıtlar: (Mekteplerde bile patronatlı çocukların okuyup yazabiliyor. Cahî katâhâl halk, muhtekirlerin, ağaların, müsteftîlerin ve mütegallibenin bâzî-i hevesi oluyor... (....)) Bütün emellerimiz iki noktada toplanıyor: Biri sunuf-u hâkimî, İlâzîmî hâkka mecbur etmek, diğer sunuf-u mahkûmeyi sureti münasebe ile istisna-hâkka müftît kılmak!

Nevres'in, yazı adı ile Hasan Tahsin Recep Beyin, 1919'da yazdığı bu şartları okuyunca, insanın dayanamayıp kendisine, (1919'da sömürgecile İzmir Kordon Boyunda ilk bombayı atan sosyalist bir gâzete!) diyesi geliyor. Geliyor ama devimiyoruz: Gericilerin, «Vay sosyalist ha!» dîve reketen bu ilâzîmî, gözü pek vatan şâhidinin, Konak Meydanındaki anıtta adını silceklerinden korkuyoruz.

**İLK HAYSIYET VE
KIZ HATİKASINA
15 MAYIS 1961**

**İNSAN TAHİN BEY
MEYMAN FETHİ BEY
HOR SÜKRÜ BEY
BEYİN NECATİ BEY
AZIM BEY
MET BEY
MIYE BEY
KİK BEY
NADİR BEY
HAMDİ BEY**

KOOPERATİFİ NASIL KURDUM?

Muhittin KOZANOĞLU

Kalkınan Köyler Orman Mahsilleri İstihsal Nakliyat ve Satış Kooperatifi. 1959 Nisanında, Saimbeyli kazasına bağlı Gedikli köyünde, eski öğretmen Muhittin Kozanoğlu ve arkadaşları tarafından kuruldu. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesinden Prof. Dr. İsmail Eraslan ve Doç. Dr. Besalet Pamay, aynı yıl kooperatif ziyaret ederek bir rapor hazırladılar. Kooperatifin amacı,

fakir orman köylüsüne devamlı iş sağlamak bunun için tesisler kurmak, küçük sanatları geliştirmek, ormanları korumak ve yeni orman yetiştirmek, örnek hayvancılık yapmak iddi. Köylüler, kooperatif fikrini derhal benimsediler.

Aşağıdaki yazda Başkan Muhittin Kozanoğlu, kooperatifin nasıl kurduğunu anlatıyor:

Babamın sözünü dinledim

T oros dağlarının vadilerine serpilmiş, medeniyetin bittiği nimetlerinden mahrum yaşıyorlardı. Su nedir, Elektrik nedir, yol nedir bilmiyorlardı. Birçokları çira ile aydınlatmuyorlardı. Alaca karanlıkta işe gidiyorlar, gün dağlarından üzüldürken eve dönüyorlardı da yine de karlarını doymuyor, iki yakaları bir olmuyordu. Bu köyler bir değil, bir çoktu. İşte Bu köylere 12 si birleştiler, konustular ve läyik oldukları medeni seviyeye ulaşmak için kalkınma gareleri aradılar. Buyla kooperatifliği buldular. Birleştiler bir kooperatif kurduklar bes yıldır uğradılar fakat derdlerini kimselere anlatamadılar.

Benim Babam da, bu köylerde yaşayan insanlardan biriydi. Milli Mücadele de kendi içinde çok hizmetleri olmuştu. 22 yıl askerlik yapmıştı. Halkın itimadını kazanmış bir insanı. Köylüler, mülkülerini halletmek için, hep ondan yardım beklerlerdi. O, köylere ilk okuyan da bendum. Babam benim öğretmen olmamı istiyordu. (Sen öğretmen ol ki, köylünün çocuklarını okutup yetirtiresin. Köyde olmalısın ki köyüne hizmet edebilmelisin.) dedi.

Bir gün geldi ben öğretmen oldum. Bir öğretmen hannahı evlendim. Mersine yerlesistik. Rahat bir hayat yaşadırdım. 1957 senesinin sonbaharıydı, babam hastalandı. Beni de girmeyi çok arzu etdiyorum. İzin aldım, dörtüm köyün yollarına vardım onun yanına. Konusuk çok şeyle konuştuk. Onu, Ankaraya Gülhane Hastanesine götürdüm, tedavisi için uğradım. Bir gün bini geçti yanına: (Ben seni ellerin memleketinde çalışın, rahat bir hayat yaşam diye okutmamıştım. Bir hayvan sürüsünden farksız yaşayan köylülerin senden hizmet bekliyorlar. Köyline gidip çalışmazsan sana huküm helal etmem. Benim için günler çok kusaldı) dedi. Aradan çok geçmedi. Ebediye te intikâl etti.

Mersin'e döndüm, eşimle görüştüm. Babamın arzularım yerine getirme hususunda fikrini sordum: (Ben razıym. Mersin olağana sizin köy olsun. Fakat köyde okul yoktur) diyor. Okul olsa dahi bir öğretmen olarsa köy çocuklarına okuyup yozma şerebetimizden başka elimizden ne geldi. Öğretmeni kim desteklerdi?.. Halbuki, büyük ATATÜRK: 'Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak müslümlerdir.' dememiş miydi? O halde, ATATÜRK'ün içinde olmak pahasına olamazdı. Onun gösterdiği yoldan yürümek ve hedefe ulaşmak gerekiyordu.

Dünyada, geri kalınmış memleketlerin ne şekilde kalkındırdılar inceleme merakı ben de uyandı. Bılıhassa Almanyayı harpien sonradı durumunu ve harap olan bir memleketin nasıl manur hale geldiğini araştırdım. Japonya nasıl kalkınır, Amerika bu hale nasıl gelmiş? Bunlar hakkında epeyce maklumat topladım. Vardığım netice şu oldu: Geri kalınmış ikilelerin kalkınmasında, teşkilatlanmak gereklidir. Halkın teşkilatlanma arzusunu uyandırmak lâzım. İşte bu uyanan arzuya iyi sevkî idâre edebilecek, halkın içinden çıkan ve onların itimatlarını kazanabilen liderler bu millet ile neler yapamaz. İşte ATATÜRK'ün başarısı...

Teşkilât olarak, en iyi teşkilât Kooperatifliği. Fakat Türkiyede Kooperatifler bir türlü başarı sağlayamadılar. 1954 yılından yani Dünyada kooperatifliğin ilk doğusundan bugine kadarı gelmesini ve muhtelif memleketlerde başarının nasıl sağlanabileceğini, engellerin nasıl yenildiğini ve Türkiyede neden gelişemediği ni sebeplerini yeteri kadar inceledim.

Önce köy imamlarına eğitim

İlkbaharında köyümü gittim. 12 köyün imamlarını, babamın ruhuna bir mevlit okutacağım vesilesiyle davet

ettim. Onlara, köylerimizin nasıl kalkınabileceğini hakkında izahat verdim. Köylerimiz orman içi köyleriyydi. Geçinme zaruretleri yüzünden halk ormanları tahrif ediyor. Açı insanların başka karm doyuracak bir imkânları da yoktu. Orman İdâreleri orman tâhiplerini şiddet tetbirleriyle önlemeye çalışıyorlardı. Köylü, küfür, dayak ve mahkeme zabıtalarından başka bir işlemi Orman İdârelerinden görmüyordu. Halbuki mer'i bulunan 6831 sayılı Orman Kanunu orman içi köylülerine o kadar çok haklar tanımıştı ki, kanun ormanları gelirleri orman içinde yaşayan halkın kalkındırılmasına sarf edilecek. Bu, kâfi gelmediğinde her yıl elli milyondan aşağı olmamak üzere bütçeye tahsisat konacak diyor. Orman İdârelerinin halkın kalkınmasında rehber olmasını şart koşuyordu. Halbuki halkın bir çok yerinde, Orman İdâresinden hakla rımı alamıyordu. Mîrteklîn karnını doyurmak mecburiyetinde kâbyardı. Onlara, Orman Kanunu size birçok haklar tanımış dediğim zaman onlar, Orman Kanunu olarak sopayı tanıyorlardı. Bizim muhtar da, suç işleyenlere Orman Kanunu tâbîk ederdi. Mevlüt bitti, biz hocalarla bir odaya çekildik. Onlara Kooperatifliği anlattım. Haryten sonra Almanyayı nasıl kalkındırmış mîsallerle belirttim. Biz de bir kooperatif kursak bu suretle birleşsek ve kalkınmak için beraberce çalışsak, bana yardım eder misiniz dedim. İşte daima hurafelerle uğraşır gezerken diye verdigimiz köy imamları gözlerinin içeri güllererek ve memnuniyet ifade eden bir tavırı: 'Elbette bu şekilde çalışırız. Biz sana yardım etmeliyeyiz, sen bize yardım etmeyi düşünüyorsun. Seni başımızda cicek diye tagırız. Zaten dinimiz de terakkîyi emreden. Buları bir de köy muhtarları, ağalar ve particilerle hep beraber görüşelim. Anlatığımıza göre yapılmış işler değil. Elin gâvurunun yaptığı biz dünden yaparız' dediler. Birçok hususları daha görüp, sonra yattık, sabah oldu. Ertesi gün yine toplandık ve karar verdik: Önümüzdeki cuma günü Pağnîk camisının önünde top lanacağız. Hocalar, muhtarlar, ağalar, particiler ve öğretmenler de gelecekler. Buları imamlar temin edecektir. Kadi Osman hoca ile Hacı Ahmet hoca köyleri tek tek delaşacaklar. Bu dünündüğümüz toplum kalkınması arzumuzu halka anlatacaklar. Cuma günü de Pağnîk Camisının önünden de toplanacaz. Namazdan sonra ben halka iza hat vereceğim.

Hacı Ahmet Hoca nutuk çekti

Cuma günü olmuştu. Sabahın erken saatlarında uzak köylerden adamlar akın akın gelmeye başladı. Etrafına toplanıyorlar, hâsih edip konuyorlardı. Saat 12 ye gelindi. Halkın sahizanınlama baslığından giren Hacı Ahmet Hoca bir tâg üstüne çıktı: 'Ey cemaatimüslimin, namazdan sonra kimse dağılmassisn. Hayır Goparsık gurulacak. Buralar seher olacak. Pavlı bir memleket işi var. Gonuşup añaşacağık. İkileler kurulacak. Gayfelerde kumar oynanmacak Herkeş iş bulunacak. Çalışıp para kazanacağız. Yokluktan gurtulacağız.' diye bir nutuk çekti. Namazda, Kadosman Hoca da, dinimizin terakkîyi emtertiğini anlatarak bir hayırlı iş düşünüyoruz. Namaz bitince dışarıda toplantıya diye tenbih ediyordu.

Namazdan sonra dışarıda bine yakın halk toplandı. Ben onlara köy kalkınması ve kooperatiflik hakkındaki yeteri kadar izahat verdim. Sorularını cevaplandırdım. Halka teklif ettim: Köylerinizin hocaları, akyeterleri, bizimle çalışmayı hemen kabul edenler, muhtarlar, öğretmenler, parti ocağı başkanları akşam bura da kalımlar. Biz onlara daha etrafı görüşelim, anlaşalım. Onlar sizlere anlatımlar. Halk bu teklifi muvafık gördü.

Partiye girmek yasak dediler

Akşam, hocalar, öğretmenler, parti ocağı başkanları, muhtarlar ve akı yeterler Pağnîk köylinin kahvesinde toplandı. Kooperatif, İstihsal - Nakliyat ve satış mevzu-larına içine alacaktı ve köy orman kooperatif olacaktı. Buna sebeb 6831 sayılı Orman Kanunu'nun bu gibi kooperatiflerin kurulmasını teşvik etmesiydi. Orman Kanunun Köy Orman Kooperatif ile ilgili 40. maddesini halka okudum. Maddenin esbabı mucibesindeki tafsili da okuyup izah ettim. Maddenin esbabı mucibesinde su şekilde geniş izah etti:

'Devlet Ormanlarında her nevi işlerin tercihan orman içinde ve civarında yaşayan vatandaşlara yaptırılması suretiyle, onlara geçim imkânları ihzarı ve vatandaşların orman kooperatif kurdukları takdirde, kollektif çalışmayı teşvik etmek maksadıyla mîltekip maddelerde tebariz ettirildiği vechiyle kendilerine yapılmasının mümkün olabilen hizmet ve yardımının temini 40. madde ile sağlanmış bulunmaktadır.'

40. madde ile orman mahsillerinden istifa-de hakları tanınan köylüler, aralarında köy orman kooperatif kurdukları takdirde pazar ihtiyaçları için verilen enval miktarının artırılması ve kooperatiflerin vadeli veya taksitle satış imkânlarından faydalandırılmaları maksadıyla hazırlanmıştır.

Bu maksiyula hayatı konulan teşvik edici hükümlerin, gayesinin tam ve kâmil bir şekilde hâthâkuk ettirebilmesi için kooperatif kurmayan köylüler, kooperatif kurulan köylerde buna dahil olmayan vatandaşların bu hak ve faydalardan istifade ettiğilmesi ayrıca hükümlü atına alınmıştır.

Bu hükümlerle, kooperatif kumak ve bu suretle yekâdigerini desteklemekle bazı hak ve imkânlar elde eden vatandaşlarımızın sosyal yardımına suretiyle kalkınma, inşâaf ve kabiliyetlerini de temniye edecekleri düşünülmektedir.

İste biz kooperatif Orman Kanununun bu teşvik edici hükümlerine müsteniden kuracak-tıktı. Orman Köylüsü ile ilgili pek çok teşvik edici hükümler Orman Kanununda mevcuttu; fakat tatbikatla hiç yoktu.

Konuşmalar çok iyi bir hava içinde cerayan etti. Muhtelif siyasi kanaatlerdeki insanlar bu konuda birleşti. Hepiniz bu işte elele verip beraber çuhacığınızı namus sözü verdik. Onlarım hemen hemen hepsiñin benden istedikleri şartydı: (Kooperatifin kuruluş muameleleri bitip, faaliyete geçtiğinde ben Öğretmenlik görevinden istifa edeceğim. Kooperatifin başına geçeceğim. Onlar beni maddi manevi her türlü imkânlarıyla destekleyeceklər. Ben hiçbir siyasi partisi girmeyeceğim ve parti işleriyle de uğraşmamacağım.)

Bu kooperatif faaliyete geçeli beş yıl oldu. İki taraf da sözlerinde durdu. Halkta bir çözüme olmadı. Ben de kooperatifin başındaydım. Hiçbir siyasi partide meyletmis değilim.

Bu kooperatif kurduğumuzda, biz düşünmüşük ki, ilgili Devlet Dairelerinden her türlü desteği göreceğiz. Herkes bize yardımcı olacak. Milletimizin kalkınması ve bizim bir modeli meydana getirmemiz için gerekli müzahareti hükümler göstereceklər.

Aman bunlar ne tatlı hayaller imiş. Devlet idaresinin içyüzü, bize neler öğretti. Devlet içinde Devlet gibi yaşayan Orman Genel Müdürlüğü'nde ne dolaplar dönermiş. Orman suçlusunu olarka zavallı orman köylülerine nasıl iftira atalarmış gelmiş geçmiş hükümlere nasıl aleyhiler yutturulmuş? Keşke bunları görüp ögrenmemeseydim...

A.B.D.

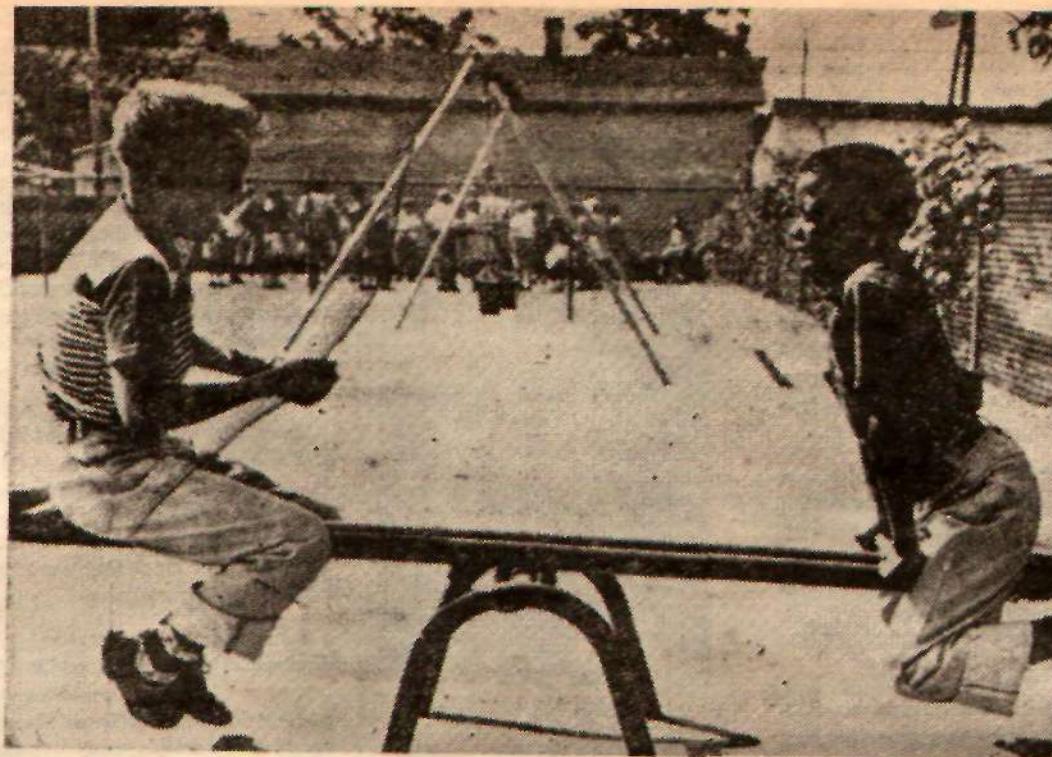
Siyah - Beyaz savaşı
şiddetleniyor!

Amerikan zencilerinin insan hakları mücadeleri yeni bir sahneye girmektedir. Siyah kutular, başarının birlikte ve dayanışmada olduğunu anlamışlardır. Alabam'da Birmingham şehrindeki son protesto yürüyüşleri bu dayanışmanın sağlam örnekleridir. Nitekim Birmingham gösterilerine dışarıdan bir çok zenci katılmıştır. Diğer siyah azınlık grupları, ileri fikirli beyazlar ma seviler de zencilerle dayanışma halindedir. Bu gruplar, ırk eşitliği aykırı davranışlara son ve rıtmeye, Birmingham'a yürüyereklerini açıklamışlardır.

Kennedy hükümeti yüzlerce zencin tevkifine yol açan son Birmingham olayları karşısında seyirci kaldı. Federal Hükümet, bu federe devletlerin yetki alanına giren bir mesele diyor.

Anayasa dar bir hukuk kafasıyla yorumlanırsa Kennedy haklıdır. Federe devletler, bir ırk en ilkel insan haklarından yüksün kılabilirler ve merkezi hükümet buna karşı hiç bir sey yapamaz. Nitekim zenci öğrenci Meridith'in kanunsuz şekilde üniversitede girmesi öncenin, yüzlerce silahlı askeri seferber eden Kennedy, bu sefer bir sey yapamayacağının pesinen扁 etti. Bu konuda mahalli hükümetler hükümetin merkezi hükümeti açıcıdır. Yapıtan çeşitli değişikliklere rağmen Anayasa merkezi hükümeti ırk eşitliğine sağlayacak bir glice ulaşmıştır. Güneyli beyazlar güçlüğünden ve üstün ırk görüşünden kolay kolay vazgeçmeye niyetli değildir. Bu sebeple, güneydeki beyaz — siyah mücadeleri, neredeyse 19. yüzyıl Avrupasının burjuva — proletar savaşını dönbilecektir. Mücadelenin kan dökümeye yol açması zenci liderlerin sabrı ve olgunluğu ve uzak görüşlüğü sayesinde önlenemektedir.

Dünya ve hattâ Amerikan kamu ovumun büyük coğullığının yollarında olduğunu bilen liderler, birinci protesto yürüyüşleri ve ortalı zenci dayanışması sayesinde, ırk eşitliğini gerçekleştireceklerine inanıyorlar. Bu uzum, sabır, fakat başarıya ulaşacağı muhakkak bir çabadır.

Amerika'da siyah — beyaz iki çocuk
Gösterimci resim...

İNGİLTERE

Sosyalizm ilerliyor.
Mahalli seçimlerde
İngiliz Sosyalistleri bü
yük başarı sağladı

İngiltere, artık genel seçim havasına girdi. Gerçi Muhabazakârlar, 1964 Ekimine kadar iktidarda kalabilir. Fakat herkes seçimlerin geleceğe ilkbaharda yapılacağına tahmin ediyor ve ona göre hazırlanıyor. Hatta seçimlerin önlü mütdeki sonbaharda olacağım söyleyenler bile var.

Seçimlerin bu sefer İşçi Partisi tarafından kazanılacağıensusunda bütün gözlemler birleşiyor. Nitekim geçen haftaki mahalli seçim sonuçları da bu tahminlerin doğruluğunu bir defa daha gösterdi. Seçimlerde, İşçi Partisi 544 yeni koluk kazandı. Muhabazakâr Partinin kaybı ise 550 koltuktur. Bu rakamlar, İşçilerin pupa yelken iktidara gitgitinin da liliidir. Alman mahalli seçimlerinde de, Adenauer'in partisi

büyük bir yenilgiye uğramış, sosyalistler durumlarını kuvvetlendirmiştir. Alman Genel seçimlerinde de sosyalistlerin başarısı kuvvetle muhtemel saylılmaktadır. Son İtalyan Genel

seçimleri de, solun zaferidir. Böylece Avrupa'da, pek kısa bir zaman sonra sosyalist iktidarlar görevceceğiz.

Avrupa'da sosyalist bir iktidar, Doğu-Batı münasebetlerin

CEZAYIR

Cezayirliler, hayvan stokunu koruma amacıyla, Başkan Bin Bella'nın tavsiyesine uyarak, bayramı kurban kesmedet geçirdiler. Halkçı bir idare

PARİSTE BİR PENCER'E MAPRİDDE ÖLMEK

Attilâ İLHAN

Bir filmde adı, bu. Su günlerde Paris sinemalarında gösteriliyor. Yaşı 40 civarındaki olanlar, İspanya der demez büyük matadorlardan ve rezil kasıtanetlerden önce, sâlikâla ayaklanan bir faşizmin doğduğu İspanya Cumhuriyetini hatırlıyorarsa bu onların namus borcudur. İlkinci Dünya Savaşı öncesi gazete rinde yorgun mitraliyözlerine o muz vermiş, yanmış ümitler ve et ümitsizlikler buruk; Bilbao, Sevilla ve Madrid savaşçılarının resimleri basıldı; gözlerinizin önüne gelmiyor mu? İspanyada dövíşmek dört ana hürriyet ve bütün kardeş hürriyetler için dâvîlilik demekti. İnsanlık onuru ve demokrasi için dövíşmek! Dört dünya kıscısının hürriyeti erkekleri Azra'lın İspanyol sofrasında buluşmuşlardır bile.

Hitler ve Mussolini'nin tank, tıçak ve barutla beslediği Franco ve gerici Falanç Partisi; yetersiz yeteneksiz, bilyâlik demokrasiler tarafından adeta terkedilmiş olan Cumhuriyet ordusunu son manda vurdur kurdı dağıtı: İspanyol işçileri uzansı sakalları ve kanlı sıraflarıyla mangal yıldıkları sahne rin eserlerine unutulmaz yigittik türküler olarak girdi. O kadar İspanyada faşizm o gün bugündür, gerici ve kötü, zalim ve cırkin ne varsa elinin altında tutunarak, sâmsâki yaşıyor. Fakat Cumhuriyetin nasıl sağ kalabilmiş savaşçıları: kimisi Avrupa ve Amerika gurbetlerinde, kimisi kan ve ölüm bahâsına İspanyannın içinde demokrasiyi ve sosyalizmin ırkelerini yükseltke tur nuşa savasıyor. Madritte ölmek! İste bu XX.-ci yüzyıl tragedyasının filmi: Dokumak, act ve inanılmayaçak kadar yedi.

Yeni, cükkü: filmin ilk çıktılarında Julian Grima'yı Madrid'de kurşuna dizdiler. Evi, si- dedeki yumuşama yönündeki gelişmeyi kuvvetlendirebilir ve Avrupanın azgelişmiş ülkelere karşı olan tutumunu daha anlayışlı bir hâle getirebilir. Fakat kaderini şimdîye kadar Avrupadaki muhabazakâr iktidarlarla bağlı Türk Hükümetlerinin, sosyalistler karşısında durumu ne olacak? Amerika yardım yüklenmiş gitmekle Avrupaya kaydırılmıştır. Ayrica Mütterek Pazar ile bir ortaklık anlaşması inzâlamak üzere bulunuyor. Bu sebepler yüzünden Avrupaya olan tâbiyetimiz artmaktadır. Avrupa sosyalistlerin ise, köklü reformlardan kaçınan muhabazakâr hükümetlere, çok büyük bir sempati duymayıcağı aşikârdır. Ancak Avrupadaki sosyal değişiklige ayak uydurabilen bir Türkiye, Batı Ülkelerinde sevgi, saygı ve sempati uyandırabilir. Herhâlde, sosyalizm Avrupadaki başıları, Türkiye'de sosyalist uyancı hızlandıracaktır.

TÜRKİYE
KREDİ BANKASI
SERMAYESİ 20.000.000 TL
MERKEZİ İSTANBUL

Subeleri:

İZMİR BEYOĞLU ADANA GALATA KADIKÖY OSMANBEY ANKARA BEVAZIT EDİRNE	SAMSUN HASKÖY ÇAPAK KONYA YENİŞEHİR İSKENDERÜM BURSA MERSİN BAKIRKÖY ANAFARTALAR
---	---

Her türlü bankacılık hizmetleri!
Zengin ikramiyeli
küçük cari hesaplar.

göstermemiş namus ve haysiyet sesini yükselmişse; şimdî de komünist olmuşan, hattâ komünîme karşı olan Fransız aydları bu Faşizm gösterisini öylece protesto ediyorlar. Biliyor musunuz ki Julian Grima olayı patlak ve relli, Fransada gösteri üzerine gösteri yapılmıyor: İspanyol Elçiliği önünde toplandılar, «Libertad» diye bağırıldılar. İnsan Hakları Komisyonu Derneği bir açık hava toplantı düzenledi, protesto için: République meydanında her cesitlik adam 50.000 Parisi tır özgürlik rüzzârı olarak ugudadı. Alm size protesto hareketine giren tek teşkilatlardan bazıları: Fransız sosyalist partisi, Fransız Birleşik Sosyalist Partisi, Demokratlar Birliği, Hürçüler Birliği, Sendika merkezleri: CGT, CFTC, FO FEN v.s. Ayrıca öğretmenler Birliği, Jacobinler kulübü, Fransız Kadınlar Birliği v.s. (Komünîstler saymıyorum, onlar kıyameti koparıyor). Alm size gösterilerle protesto hareketine katılan şehirlerden bir kaçı: Marsilya, Lille, Bayonne, Perpignan, Nantes ve tabii Paris! Fransız basını hemen hemen ağız birliğiyle bu dikta zulmümüne karşıda idi. Galiba Le Combat'da söyle bir cümlâ okudu: «Franco, umutlara, aسىl kimliğini gösterdi: Hitler ve Mussolini'nin hempsi, iç savaşçıları kanlı elebaşı olduðunu». Dahası, en güzel net: Fransız rad yolarında Madrid'de ölmek tâlimîn şarkları, bütün o Cumhuriyetçi İspanya destanının dumâh hiznî ve erkekçe ümitsizliği, televizyonda aynı filmin resimleri: Hitler yapısı Faşist tankları üstlerine üstlerine gelyyor. Zeytin ağaçları yanmış yangın nefesleriyle işli yûk duvarda hep aynı yazı: «Arrà ba Frente Poular!»

Mustafa Kemal: Hâkimiyet ve rilmez, alımr demisti. Hürriyet de, Fransız halkı bunu bîdîyor. Hürriyetini bir kere almış, bir da ha kaybetmek niyetinde değil. Beki de bu yüzden dâlinan nereside, kâlin özgürlüğü çiğnenirsâcığaşın burada ayaga kalkıyorlar. Hayır! Demek için.

Başkanı, şimdilik halkın güvenine sahip Bu güvene tâ olnak için Başkan Bella, halkın sararına tedbirler almaya çalışyor. Bu tedbirlerin en önemlisi, Cezayıri terkeden Avrupalıların tarım ve sanayi işletmelerinin yönetimini işçilerin ve köylülerin elinde olması oldu. Bin Bella şimdi de bir «Köylü Kongresi» toplamayı düşündür.

Bin Bella, Yugoslav Ajansına bu konuda şunları söyledi:

«Terkedilmiş topraklar üzerinde yaşayan köylülerin herhangi biri için çalışmadıklarını, çalışmamalarının her şyeden önce kendi zararlarına olduğunu mutlaka anla malrı lazımdır. Biz bu toprakların geleceğini Fellâhların eline bırakırken, onlara olan inancınızı or

Şimdi bir ekonomik doktrin ortaya koymak lâzım. Memleketin teçhizatına ve dayanışma sandığına ne miktar ayrıcalığımızı tesbit etmek gerek. Dayanışma sandığı özellikle işsizlerin ve giri kalmış bölgelerin yararına kullanılacak. Zira unutulmamak üzereki Cezayir, sadece Mitica ve Bôo ovasından ibaret değil. Biskra, dağlık bölgeler ve ihmâl edilmiş

diger topraklar da Cezayirdir. Bu bölgeler gelisme imkânlarma satılmıştur. Biz bu Dayamışma sunağı sayesinde, işsizlik meselesi, çözmeye çalışacağız. İmane oruk, Cezayirlilerin dayanışması her şeyden önce, Dayanışma Sandığı yoluyla, zengin bölgeler ile fakir bölgeler arasında olmalıdır. Bu yapılmazsa, uzun vadede eski sömürgecilerin yerini yenileti alacak. Memleketin güneyine nazarın kuzeyde bir imtiyazlar grubu ortaya çıkacak. Bu memlekette, her ne pahasına olursa olsun büyük imtiyazlar istemiyoruz.

Bin Bella
Sosyalizm yolunda

kal bir tedbirden çok seyler bekliyoruz. Bu tedbir, Köylü kongresidir. Kongre, 1 - 2,5 ay içinde toplanacak. Hâlen ekonomik doktrinimizi belirten metinler deiktik. Bunu sirkülerle tesbit edecek. Daha sonra, demokratik vol-

hip değerlere demek hatadır
Bu bölgeler, ihmâl edildiklerî için
gelişememişlerdir. Şimdiye kadar
sadece dar bir sahil seridiinin gel-
işmesiyle ilgilennlmış, geris- um
lardan seçilerek gelen köylüler
toplanaacak. Şimdiki Yönetim Ko-
miteleri valiler tarafından tayin

ettikleri Komiteler istemiyoruz, istiyoruz ki Yönetim Komitelerini bizzat fellâhlar seçsin. Bu sebeple seçimlere gideceğiz. Seçilen Yönetim Komiteleri, Köylü Kongresi halinde toplanacak. Kongreyle Ekonomik Doktrin konusunda tartışacağız. Hazırladığımız metinleri Kur'anınız yaprına ya niyetli değiliz. Fellâhlar, bu metinler üzerinde tartışacaklar ve düşüncelerini belirteceklerdir. Fellâhların teklinleri ve teklifleriyle, bu metinler düzeltilecek ve修正される

Diger bir mesle de sendikaların, UGTA'nın oynayacağı roldür. İki meselenin bağlı olduğu kantşasdayım. Sendikacılığın bu memlekette canlı olması ve Yönetim komitelerinin motörünün sendikacılığın teşkil etmesi zaruri.

Sendikalar Konfederasyonu işin de önemli bir sendika teşkil edecek olan bir tarım sendikacılığı yaratılmahdır. Meslenin farkında olan arkadaşlarımızla teması geçtik. Bu arkadaşların beşansızına ve yayımladıkları metinle ebakınız. Ancak bu sendikaların aksiyonu sayesinde, Yönetim Komitelerinin yıl bir şekilde işhycęğine inanıyorum.

Başkan Nâşir
Birlik sancayı

ORTADOĞU

Nâşır Baasçı'lara i
kinci raundu kazandı

Suriyede Baasçılarm bu taraftan Násır'ın içinde birliğilik yapmak, öte yandan içerdeki Násır taraflarla ittifaye etmek politikası karışıklıkla ra yol açtı. Önce Násırcı gençler sokaklara dökiildü, sonra Násırcı bakanlar istifa etti. Misir basınında ofkeli sesler yükseldi ve Násır Cezayırdan erkence geri döndü.

Kansıkkıklär, Baas'ın tek başı na Suriyede duruma hakim oluna sunn güçlüğüünü ortaya çıkardı. Nitekim geçen haftanın sonunda Salih Bitar kabinesi istifa etti. Sami Cundi kabineyi kurmaya çalıştı, başaramadı. Tekrar Salih Bitar sahneye çıktı. Huzursuzluk henniz önlenmiş değildi. Irak'ta da Başbakan Hasan Elkebir kabinesini yeniden dengeli bir şekilde kurmuştur.

Son olaylar, Násır - Baas ce
kişyisinde ibrenin Násır İhine
kayıdını göstermektedir. Baas
çilar derhal Násır'a federa-yona
gitmelerine ve birlik fikrinin şam
piyonluğunu yapmalarına rağmen,
Irak ve Suriyedeki hâkim
durumlarını korumak istemişler
dir. Násır ise bütün birlikçi ve ile
rici kuvvetleri tek bir partide
toplaysarak, Baas'ın hâkimiyetini
kurmaya çalışmaktadır. Görünüş
fikirlerini kabul ettirmek için
Násırın Baasçılardan çok daha
güçlü olduğunu göstermek'edit.
Fakat Baasçilar direnmek'edit.
Bu direniş Ortadoğu'na özenle
medik olaylara ve istikrarsızlığı
vol acabilir.

Dr. Sami Cundi
Kuramadı...

ÖRSAN ÖYMEN

Bonn'dan yazıyor

İKTİSADI HARİKALAR DİYARINDA SOSYAL KAVGA

Almanyadaki büyük grev uzun müzakerelerden sonra bir uzlaşmaya vardı. yüzde 8 ücret artışı istiyen işçiler, yüzde 7 artış elde ettiler. Yalnız bu artışın yüzde 2 si 1 Nisan 1964 ten sonra ödenecek. Erhard ise yüzde 3,5 tan fazla ücret artışı mümkün değil diyor du Aşağıdaki yazida grevin hikâyesini ve «Alman Mucizesi» nin bilinmeyen yanlarını bulacaksınız

Sokaktaki Hans, «Alman İktisat Mucizesinin» parlak sayfalarının sonuncusunu da çevirdi. Geriye yaldızlı bir kapak kalmıştı.

Takvimler 1 Mayısı, saatler 09:00 gösteriyordu. 1 Mayısın bütüne Almanyada İşçi bayramı olarak ilan edildiğinden 73 üncü yıldönümünde, Stuttgart Hölden caddesi 1/c adresinde 20 kişi bir araya gelmiş, harp sonrası Almanyasının sosyal hayatına ağır bir darbe indirecek olan kararı görüşüyorlardı... Bu yirmi kişi, Baden-Württemberg eyaletindeki 800 kadar metal işleyen fabrikann sahip ve temsilcileriydi. Biraz sonra alacakları karar ise, «Lokavt adlı en ağır işveren silahının kullanılması» kararındı. Metal sanayindeki grev 10 saat kadar önce 100.000 kadar işçiyle başlamıştı... Greve 1928 yılından beri ilk defa olarak topdan lokavila mukabele edilecekti. Bu, ilk nefeste 800 fabrikada çalışan 320 bin işçinin - ki ara arın da Türk işçileri de bulunuyorlardı - kapıda temsilcisi demekti... Sonra Nordbadende bir 75. bin daha... Grev, Ren ve Ruhr havzasına da yayılmıştı. İki milyonu bulacaktı... İktisadi harikalar diyarı, en büyük sosyal savaşın arifesindeydi...

Adil pay

Sosyal savaş Metal sanayinde çalışan işçilerin, ücretlerinde yüzde 8 lik bir artış talep etmeye başlamıştı. İşveren önce ücret artırımı «dur» denmek lâzım geldiğini hatırlatmış, daha sonra yüzde 3,5 zamına razı olabileceğini açıklamıştı. Alman Sendikalar Birliği (DGB) en en kuvvetli sendikası olan (1,8 milyon üyesi) Metal sanayi Sendikası dayandırdı:

Ya yüzde 8; ya da grev.

İki eyalette yüzde 90'a yakınlara gıyamalarla grev kararı alındı. İlk olarak Baden-Württembergde 100 bin kadar işçiyle grevin tabiietine geçildi. Sabah saat 4.30 dan itibaren fabrikaların kapıları grevçiler tarafından tutulmuştu. Sokaklarda «Millî gelirden adlı pay» ibareli dövizler dolaylıyordu

Devler toplanıyor

20 ler Stuttgartta, Holden caddesi 1/c adresinde toplandılar. İşçilerin bu taleplerine artık bir son vermek lâzım geldiğini belirttiler. Aralarında meselâ AEG firmasının temsilcisi vardı. 1950/51 bilançosundaki 39 milyon marklık muamelesi 1961/62 bilançosunda 350 milyona ulaşan AEG firmasının temsilcisi... Meselâ aralarında Daimler-Benz AG'nın temsilcisi vardı. 1950/51 bilançosunda 710 milyondan 1961/62 bilançosunda 3 milyar 28 milyon marka ulaşan muameleye rağmen işçilerin tali gitmediğini söyleyen Daimler-Benz AG'nın temsilcisi... Meselâ aralarında Robert Bosch GmbH buzdolapları firmalarının temsilcisi, 10 yıl içinde yüzde 150 oranında kâr eden Bosch temsilcisi... Sonra kârını gene aynı sürede 7 misli artırın Haniel aliesinin Esslingen AG'sı...

Rekabet endişesi

İddialarına göre dış piyasaya ile rekabet edemiyorlardı. 1962 ihracat temporları dâlmıştı. 1960 da yüzde 16,4 olan ihracat hızı 1961 sonunda yüzde 6,3'e kadar inmişti. İşçi ücretleri habibe yükseliyor, eğri, produktivitenin üzerinde çekiyor, ucu kasalara dokunuyordu.

Oysa, metal sanayindeki ihracat hızının düşüşü son yıllarda sadece Almanyaya has bir düşüş degildi. Meselâ aynı rakkam Fransa - aynı yıllar arasında - yüz

de 22,4 ten 5,2 ye, Amerikada 16,7 den 1,6 ya, kapitalist ülkelerde hem hemen hepsi de ortalamada 10'a kadar yüzde 11,6 dan 4,4 e düşmüştü... Almanyanın 1962 deki yüzde 6,3 lük rakam bunlar arasında en iyisiydi. (1) Öylese rekabet tehlikesinden bahsetmek de yersizdi.

Bir Fenik bile değil

Gene «IG Metall» in hesaplarına göre, Metal sanayinde işçi ücretleri olarak ödenen her yıl 1 Martın 38 fenigi işletmecinin bârlut kazancı hanesine giriyordu. İşçiye her 8 lik ücret zamını kabul edilirse, işletmecinin kazancı hanesindeki her 38 fenikte sadece 0,7 fenik azalacaktır. Yani 1 Fener bile değil. Ama büyük konsernlerin sahibleri, yüzde 8 lik bir ücret zammını kabul etmektense «lokavt yaparak işçiye had dini bildirmeyi daha uygun buluyorlardı... Lokavt yaptığı takdirde, sadece bir haftalık ziyaretçi vereceğiz yüzde 8 lik zamının bir yıllık tutarından fazla olacaktır... Ama olsun. Maksat işçiyi, allesini, sendikasını zor durumda bırakmak sermayenin hakkını kafasında çınlatmaktadır.

Metal işçisinin gerçek durumu

Metal Sanayinde çalışan işçinin tarife ücretleri diğer sanayi koljarına nazaran oldukça düşüktü... Nitekim resmi istatistikler bîle 1961/62 yıllarında effektif ücretlerin tarifeli ücretlere nazaran hizla artışı açıklamaktadır... Sonra, meselâ 1961 yılı sanayi işçisinin aylık ortalama kazancı Sanyi Birliği raporlarında 558 mark

olarak belirtilirken, bu miktar metal sanayili işçisinde ortalamada 450 clvarındaydı. Meselâ Güney Almanyada metal sanayinde çalışan işçilerin yüzde 30'u 370 esark, yüzde 32 si 440 mark yüzde 37 de 450 mark ve yukarıda ücret almaktaydılar. Üstelik Almanyada işçi ücretlerinden kesilen sosyal sigorta ve vergiler son derece ağırdu. EWG raporları, Ortak Pazar üyesi memleketlerle yapılan mukavelede Almanyanın bu kesimler yüzünden bakımından başta geldiğini belirtmektedir.

Metal sanayinde çalışan işçinin sadece yüzde 4'ü çocuğunu yüksek okulda okutabilmektedir. Gene aynı işçi, ancak 17 saat 2 dakikalık çalışması ile aşağıdaki malzemeler satmak alabilmektedir: «1 kilo Margarin, 1 kilo sığır eti, 1 kilo patates, 1 kilo yağı, 1 kilo portakal, 1 kilo pırasa, 1 kilo şeker, 1 kg. ekme, 1 kilo süt, 10 yumurta, 1 litre bira 1 paket sigara, 1 sinema bilet, 1 saç traşı, 10 km.lik tren bilet...»

Aynı seyleri satın alabilmek için bir işçi Amerikada 6 saat 46 dakika, İsviçrede 9 saat 24 dakika, İngilterede 10 saat 30 dakika, İsviçrede 15 saat 56 dakika, Belçikada 16 saat 19 dakika, Fransada 16 saat 40 dakika çalışmaktadır (2)

1963 ün çanları

Aşında, ücret artışı ve tatil talepleri, sadece Metal sanayinden değil, tarifeye tabi diğer birçok iş kolardan daha 1963 yılının gürültili bir gürültüydi. Nitekim 1,5 milyon metal işçisinin yanı sıra 1 milyon 200 bin kamu kesiminde çalışan işçilerle 240 bin demiryolu işçisinin zam talepleri Almanyanın muhtelif şehirlerinde toplanan tarife komisyonlarında rüzzakere edilemeyecekti. 1962 den 1963 e geçiş sırasında Güneydeki çiftçi birliklerinin kara bayrak çekerek sokaklarda nümayiş yapmaları ise huzursuzluğun bir ayrı yönüydü.

Kronik hastalık

Bütün bunların yanı sıra kapitalist sistemin kronik hastıklarından olan ekonomik dalgalanmalar şiddetlenmiştir. 1963 yıl kökü başlamıştı. Sanayi Birliği Başkanı Fritz Berg'in yılbaşı deklarasyonunda: «Büyük başarılar ve kolay zede edilen rekorlar artık gerilerde kalmuştur» şeklindeki feryadına şiman İktisat Nâziri Erhard bir prorogramla cevap vermiş... Berlin Konjuktür incelemeleri Enstitüsüne raporlarına da öyle.

Eğri, «her yokuşun bir de inisi vardiur» tabelasının bulunduğu yerde girmiştir.

Fiyatlar da devamlı olarak artıyordu. Geçim endekleri birimde 1958 de 100 den 1962 de 108'e, İnşaat fiyatları 132 ye, sanayi malları 103 e ziraat malları da

105'e çıktı. Federal Banka fiyat seviyesinin 1950 ye nisbetle yüzde 49,7 arttığını söyleyip Schleiden Inflation) lâfî sokaktaki Hansın ağzına düşmüştü, 1 Markın 1962 deki gerçek değerinin 66 fenik olduğunu bakkal hesap esprisi haline getirmiştir. Berlin Konjuktür Enstitüsü 1963 yılının kahve fincanında bir yûrek kabartısı görüyordu: «İluçat düşecek, ithâlat artacak; yaturumlarda büyük ölçüde gerileme kaydedilecek; fiyat yükselmeleri devam edecek; en iyimser bir tahminle 6 milyar marklık yeni vergilere lizum hasıl olacak v.s. v.s.»

Bunların yükü de sayıları bütün Almanyada 8759 olan milyonerlerin omuzuna değil her halde 20 kâsur milyonluk işçi kitlesine binecek; 8759 rakkam da artıma devam edecekti... Nitekim Miîteşar Heflage 1960 yılı Haziranında Parlamento'da bir sözlü soruya cevaplandırırken, 1954 yılında bütün Almanyada 110 kişi olan milyonerlerin 1957 de 459'a 1960 da 8759'a yükseldiğini açıkladı.

Bir çocuk doğar babası kadar olur

Aslında Alman İktisat harikasıının çanları daha 1963'in başında çalışmaya başlamıştı... Anra harikanın yaratıcısı o strada son barda boşalacak Başbakanlık kol tuğlu meselesiyle meşguldü... Seuruları kısaca cevaplandırdı: «İktisat politikamızda asla bir değişiklik olmayacağı». «Wirtschaftswunder» adındaki harika coeğu doğurmış, büyütmiş, babası kadar etmiş, şimdi de kendi haline bırakılmış...

İste harika çocuk, doğup büyüp, babası kadar olduğu bir strada Alman basınının tâbiîyle «görilmemiş sosyal kavga» başladı. Stuttgartta Holden caddesi 1/c adresinde toplanan 20 iş veren lokavt ilân ettiğinden 24 saat sonra sermayenin darbesinden çıkan gürültü 320 bin işçinin açıkta kalmasının yanı sıra Ren ve Ruhr havzasında büyük bir sarsıntı yarattı. MAN, Opel, Busing Fort, Taunus, Volkswagen fabrikalarının akar bantları yavaşladı. Her biri en az 1800 metal fabrikasıyle çalışan bu devler takatlarının unak Mayism ikinci haftasına kadar yetişebileceğini ilân etti...

20'lerin meselesi rakam meselesiinden ziyade hâkimiyet meselesi idi, İktidâr meselesi idi. Sosyal demokrasının 20 kâsur milyon işçisinin üzerinde 8759 İşçi-mecidiin hak üstünlüğü meselesi idi.

(1) Wirtschaftsbericht 1963
nin hâk üstünlüğü meselesi idi.

(2) Zur gegenwärtigen wirtschaftlichen Lage in der BRD (DG B: 16.4.1962)

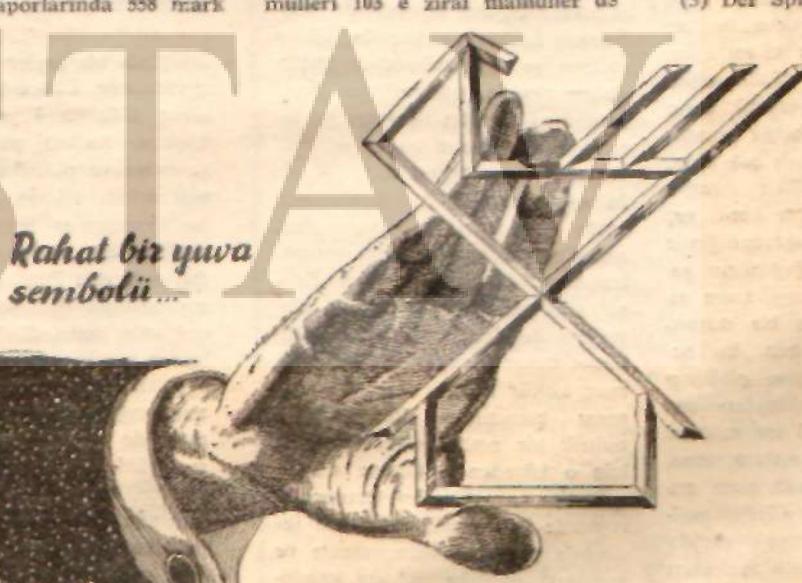
(3) Der Spiegel Nr. 54/1962

Yılın en
önemli
incelemesi:

**200 YILDIR
NEDEN
BOCALIYORUZ?**
Yazar: Niyazi BERKES

Yakında kitap halinde çıkıyor

YÖN — 95

Tusaş'ın teknolojisi perakende aya 6,5'e kadar fazla değerlendirmek, ayrıca zengin içkilerin sayesinde birer rahat yuva gibi hissedilen içki, bankacılıkta en fazla güvenilebilirliğini TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI'na getirme.

TÜRKİYE
EMLÂK & KREDİ
BANKASI
BASIN — 7104/95

Sanatın önemi konusunda

Sanat ve Politika İlişkisi

Ayperi AKALAN

Evet, değişen bir şeyler var var var, ama o değişen şey aslında ilerleyen, ilerliği ile değişmiş insan düşüncesidir. Toplumca gittikçe daha çok içерilmiş sanatır. Sanatın gitmekle toplumun coğuluklarında benimsenmesi de «toplumun mutlulanması», yani bir anlama politik bir olaydır.

Sayın Memet Fuat, son yazınızın sonunda «Şu konuyu apaçık bir konusak: sana önemi var mı, yok mu?» diye sorunuz. Gerçekten bence de size geldi böyle bir konuşmanın. Yüzünden örneklerle doğrulanmışsun ki sanata, elde avuçta olan gazeteci aydınların sözü en gerçekleri, ilie de politika açısından yanaşıyorlar. Siz de «Sanat salt sanat yönündeki önemli değil mi?» diye aydınlıklarından kuşkuyla duşer, şaşar olmuşsunuz!

«Önem» demişiniz, «değer» dememişsiniz. İşin içine önem girince soru az çok aydınlanıyor. Neye göre önemli olacak sanat? Usul, düşünmenin, tek kelime ile insanların dışında bir sanattan söz edebilir mi? Şu halde sanatın önemini sanatçının kendinden yaptırdı yola çıkıp karşımıza durmamacasına çakalecek çevre içinde değerlendirileceğiz. Çevre söz cüğünü geçmem kılundum. Yarı yapılı ele alıp virüdügümüz zaman insanlar başlayacak, ıslar, düşünceler, duygular, yaşamalar, toplumlar başlayacak. Sanatın önemini değerlendirecek birimizce olanlar da bulardır değil mi? En güclü sanatçılar bile bu kaçınılmaz zorunluğun baskısını, bunalmış duymuyorlar mı? Örneğin Camus «Denemeler»inde «Özgürlik tamı» adlı yazısında uzun söz ediyor bundan tam da sizin açımdan karşı duyar. «Bir sanatçının ilk yaptığı seçme sanatı olmakta» diyor. Ne var ki karşı dururken, mancını savunurken, karşı tutuma saldıruken apaçık beliriyor ki soru baskı tizerindedir. Camus'ının Gerçekbir, «varsayılmış» değil. Hele söz konusu «özgürlik» olunca, Camus'ının kendi de düşpediz politikanın içinde olmuyor mu? Yoksa biz sizinle sanat ve politika deyimlerinde bulduğumuz anımlarda mı ayıryoruz? Politikadan ille de parti veya rejim ekismelerini anlıyorsanız, ben de size kınarım... Ne var ki bir aydın bu kadar yalnız düşünemeyip anlıyor. Sanat estetik konusunu olmaktan veya gizli sanat konusunu olmaktan çok çok oldu, diyen Malraux, Bizzellikle resim için, «Sanat düşüncesi konu yapılı beri modern sanat dedigimiz şey doğdu» diyor. Çağımızın sanatı deyince düşüncesi konu etmesi olmaktan başka bir durum kabul edemiyorum ben. Bu bennin ve sanırım benim gibi bir sanat deyiminde bulduğumları anlıyorum. Bana kalırsa sizin anladığınız AP'li, DPLİ CHP'li politika kavramını çoktan geride bıraktık. Antik çağın, o ayrımları çok daha keskin ve zorlu, fakat çağımız kadar karmaşık olmayan koşulları içinde neden her önemli düşünürün yanastığı açıklama, yani «politika, toplumları en iyi biçimde en çok mutlu kılabilmek sanatıdır» kavramı-

Trol Taş ile Göksel Arsoy

«Şehirdeki Yabancı» da

Şehirdeki Yabancı

Semih TUĞRUL

«Şehirdeki Yabancı», vanlıyorsam, Halit Refiğ'in üçüncü filimi. Başarılı, ileri aydın ve aydındır bir sinema yazarlığı denemesinden sonra film yapıcılığına atılan Halit Refiğ «Yasak Ask», «Sevliğimiz Günler» gibi ilk filmlerinde devamlı bir arastırma bir yön bulma çabası içindeydi. «Yasak Ask» da romanesk bir tutumla karşımıza çıkmış, yer yer çok başarılı, çok akıcı bir sinema diliyle tatlı bir gençlik sevdilenini anlatmakla yetinmiş. «Sevliğimiz Günler» teknik yönüne sağlamış, Halit Refiğ'in titiz bir yönetici olacagini müşteşaretiyle değirmenle, ele alınan konunun Türk gereklerine biraz yabancı olması yüzünden tıpkı bir başarıya ulaşamadı.

«Şehirdeki Yabancı» beklediğimiz, umutlu olduğumuz genç ve atılgan Halit Refiğ'in ilk denemelerinde farkedilen kusuklarından kurtulmuş olarak karşımıza çıktı. Baskalarının ancak bes atı denemediğinden erişikleri olgunluğuna Halit Refiğ üçüncü filminde erişmiş olmaktadır. Ne gibi koşullar içinde buhundığını kısaca açıkladığımız günün turatsızlığı döneminde «Şehirdeki Yabancı» nitelikinde eser vermek kütümseceğim bir başarı doldurdu. «Şehirdeki Yabancı»nın başa-

rı bir sinema eseri - olmasının sağlanması nelerdir? Yönetmenin Zonguldak gibi ıigin bir ağır sanayi merkezini filmının çevresi olarak seçmesi. Bu çevreyi son derece başarılı sinematografik görünümlerle vermesi. Bu çevrede ileri aydın tipi ile çevrenin işçilerini sönüren çırkin yerli politikacıların masası rolindeki yobazları cesaretle, «İret'e karşı karşıya getirmesi. Sorumluluk duygusundan yoksun, dalave reçeli, çıraklı idare adamı ile bu biçim adamların etrafında çöreklenen zorbaları, namussuz mite abbitleri, genelev kadımdan halaç alan, sonra cami yapmak için işçinin gündelikinden kesen ahlak düşkünlüğüyle yaratması. Taassub, din sömürliciliğinin her bıçımıne değirmesi. Bunları sinema diliyle anlatırken bayağılıklara kiplaşmış formüllere saplanır kalmaması.

Hepsinden de önemli, sinema dili ile ustalıkla, başarı ile kullanması. Konum ortaya konmasında, tiplerin kisa çizgilerle, süratli birkaç planla çizilmesinde, giderek belirti gerilimin varatmasında Halit Refiğ herhangi bir Batılı sinema yönetmeni kadar başarıydı. Halit Refiğ'in övfilmesini gerektiren bir başa-

yönlü de aktörler üzerinde kurmaya muvaffak olduğu disiplindi. Hele yardımcı rollerdeki artistler, yönetmenin etkili, neseli disiplini altında yüzde yüz verili, kolay kolay unutulamayacak tipler çizmişlerdi.

«Şehirdeki Yabancı»nın konusunu bir dış görünüş yönü var. Genç bir kızla evlenen orta yaşı erkek. Çevreye ikinci bir erkeğin girmesiyle dramatik bir biçimde gelişen olaylar. Buna tizerinde durmuyacağım. Konumun bu yönü, besbelli seyirciye öteki gerçekleri aktarmaya yarayarak bir ortamı yaratıyor. Önemli olan öteki gerçekler, Oysa, onların hemsi yeteri kadar başarı ile, ustalıkla çizilmiş.

Halit Refiğ, «Şehirdeki Yabancı» ile meslek hayatının önemli bir dönemece ulaşmış oluyor. Piyasanın utanç verici ortamına rağmen, genç yönetmen bondan böyle artık «Sevliğimiz Günler» varyen denemelere girişmez. Bu dan sonraki filmde «Şehirdeki Yabancı» dan da ileriye gitmek zorundadır. Bu önemli gerçeki genç Halit Refiğ'in bildiğinden hiç silpe etmiyor, onun yeni sinema eserlerini güvenle, umutla bekliyorum. Türk filmciliği sinemanın gelenekli türm olarak kavrılmış Halit Refiğ gibi ileri sinema aydınlarının direnmeleri, olumlu çalışmalar ile kendini yakından gelecekte dünya piyasalarına tanıtacaktır. «Küçükhammefendi Jérin», «Küçük Beyefendilerin», hayal fırını budalıkların anlatan utanç verici, yüz kızartıcı, ahmakça filmler değil.

(Yeditepe'den,

Fener Gece ve Yıldızlar

wolfgang
borcheri

HAMBURG
ÜZERİNE
ŞİRLER

Türkçesi: Behçet
Necatigil'

3 lira
de yayınevî
nurnosmaniye, 9a

(YON 94)

«Değişen bir şeyler var var var» diyeceksiniz. Bunca kanıtla rağmen sizce, hele siz 3 yazar (Sartre, Camus, Kafka) politika dışında midirlar ve politika, yani «toplumu mutlu kılmak» için bir sefer, yapmanız midirlar? Evet, değişim bir şeyler var var var. Sayın Memet Fuat, ana o değişimde ne yerde ise kırımızı telefonun iki ucunda yer alacakken, sanatı ve sanatçıyı politika dışında kalabılık kabul etmek, çağımızın, deyimlerini, günlük olayları biliye görmemekten gelmek olur.

Anadolu kitapçısı Sartre' istiyor. «Denemeler», «Milena'ya Mektuplar» ikinci baskı yapıyor.

pek mi uzak?

Bir de M.C. Anday'ın sözünü etmişsiniz. Sözüntüz ondan son kitabı sanat açısından ele almayı dağlıyor ya, ben bunda bir de Anday'ın salt sanat vapuruyla yürüttüğümü sezdim. Anday'ın onlu kendi bilir ama, Anday'ın usul, Anday'ın düşüncesi, Anday'ın politikası da içine alan, o topyekün Anday olmasındı, doğar maydu dersiniz. «Kolları Bağlı Odysseus?» Gerçekten değil böyle bir sanat, böyle bir düşüncenin, böyle bir sağ duyuğu bile anlıyamıyorum ben! Bağışlayın, şasakahiyorum. İnsanın dışında, aklın, usulun, düşüncenin dışında, bir kelime ile toplumun dışında bir sanat eser. Toplumun dışında insanın + toplum + bilim ve sanat veya usul veya düşüncenin veya gizlilik kavramı veya duygular bu öğeler birbirinden nasıl ayrılır, biri olma dan öbürü nasıl var olur? Hangi Tanrı, hangi büyütücü ayırip tek tek bir yana koymuş bu öğeler

ri? Bana kalırsa insanlık tarbiye bir aydın duyurumunu daha tamamıyor. Belki başka şeze vardi. Varsa eger + düşünceneye veya açıklamaya bile biliin bu öğelerin beraberlikleri ile varacağınız.

Sanatın önemi var mı? Var tabii var, sonsuz kere var! Nerde var? Sanatın olduğu yerde. Sanat nerde? İnsan aklında, düşüncesinde. Kim değerlendirecek sanatın önemini, kim kavrayacak? İnsan aklı, insan düşüncesi. O aklın, düşüncenin sahibi insan nerde? Toplumun içinde, toplumun koşulları, sorumlular içinde. Onca nerde? O da burada, insanın içinde. Biz neredeyiz? İnsan oturaklılarını yanında, toplum içinde. Hiç olmazsa iyi niyetimize inanın. Memet Fuat! Bizler sanat + salt sanat bile daha önemsemiyoruz. Önemsememizden ordan alıburaya koyuyor, o ölçüden bu ölçüye, o değerden bu değere, o ölçüden bu öneme taşırız.

Italian Usulü Boşanma

Nihat ÖZÖN

Geçen yıllarda gazetelerin ön sayfalarında sık sık yer alan bir haber vardı, İtalyan yapmacı Carlo Ponti ile film yıldızı Sophia Loren arasındaki ilişkiye olan haber: «Ponti, Loren ile evlenemiyor», «İtalyan mahkemeleri, yabancı mahkemele...» Ponti için vereceği boşanma kararını tanımıştı, Ponti ile Loren İtalyaya gelirlerse zina suçundan mahkemeye verilecekti... Bütün bunların nedeni, Ponti'nin, eski eşinden ayrılamamasıdır, çünkü katholik kilisesi boşanmayı tanımamaktaydı. Pietro Germi, «Divorzio all'italiana» İtalyan usulü boşanmasında katolik kilisesinin bu tutumunu ele alıyor; hem de kilisenin bu sıkışımı harfiye yerine getiren Sicilyayı kendi içine çevre ofarak seçerek On iki yıllık evlilikten sonra, eşinin sırasına from her side, yapanın kendisinden illâallah diyen, orta yaşı, yakışıklı Baron Cefalu bu evliliğe bir son vermek istiyor ama kilisenin «evlilik ancak ölüme son bulur» kuralına karşı gelemedi. O vakit Cefalu da, toplumun gerçek-

seriyle başdaşamayan, anlamam kaybetmiş bütün sikularda oldugu gibi, boşanma konusunda da kaçamak yolumu araştırıyor. Sonunda, kilisenin kutsal saydığı evlilik kurumunu karşı yine bu kanunu sağlamış bir silâh kullanmaya karar veriyor: Evlilik kutsal ise, bu evliliği tehdit eden bir tehlkeyi savututmak da hak değil midir? Nitekim Baron Cefalu, Sicilyada evlilik kurumu kadar «dokunulmazlık» taşıyan «namus uğrına cinayet» yolunu seçiyor. Ama, namus uğrına el nayet işlemek için de önce bu namusun çiğnemesi gerek Baron Cefalu bunun da kolayını buluyor; eşine kendi eliyle bir aşık seçiyor, eşini kendi eliyle bu aşık kollarına atıyor, sonra da «namusunu temizliyor». Yalnız namusunu temizlemekle kalmıyor. Eşi sevgiliyle kaçtığı vakit Baron Cefalu'nun kasabada itibarı ne kadar düşmüştür namus uğrunda kaatif olduktan sonra kasabada itibarı o kadar artıyor. Çok hafif bir ceza ile attığı mahkûmiyetinden sonra kasabaya döndüğü vakit hem bir

«Italian Usulü Boşanma»da
Marcello Mastroianni ile Daniella Rocca

kadar çekistirmeye dayanamayıp yıkılıverene de gerçek sanat, gülümseme de gerçek sanat, gülümseme de gerçek sanat demiyorlar zaten. Kaldı ki bizim gibiler güdünlükler bile önemseyip bir ayağa bir dirime yerleştirme çalıyor. Sanatı salt sanat açısından ele almak, onu kaldırıp rafa koymakla bir geliyor bana. Kaldı ki raftakiler bile olumsuzluktan yana olsun, bir önem teşkil ediyorlar. Demek istiyorum ki sanatın en önemli yanı (bence) bu önemini eleştirilmesi正确。 Bu önemde yalnız başına sopsuyot bir anlam vererek alabildigine bir kapalı hayranlık duymakta değil. Bakın genel Camus ne diyor: «Ne insanlık değerleri için sanat değerlerini budalaca biçe sayarım, ne de sanat değerleri için insanlık değerlerini. Bence bu değerler birbirinden hiç ayrılmaz ve bir sanatçının büyüğünü, bu iki değerden denede tutmasıyla ölçerim.»

İş böyle olunca da, ne siz umut
YÖN, 15 MAYIS 1963

kahraman gibi karşılanıyor, hem de kendisyle evlenmek için üzerinde bütünlü bu düzenleri kurduğu genç yetenekle evleniyor.

Pietro Germi, din adamlarının büyük nüfusu olduğunu italyada kilisenin tutumuna karşı çıkarken hiç de «sahih film» çevirmek ihtiyatlılığını düşmemiştir; seyircilerini «sahih» (tezli) film kuruluşuya can sıkıntısına da sürüklemiyor. Aksine konusunu bir «şüraaltı gürültüsü» çevresinde söylemiş, boşanma yaşasının suçlulığıyla, namus uğrına işlenen cinayetlerin ucuzuyla tâth tarâh alay ediyor. Germi'nin, ölüm olayını alaya alan, en olmavacak şeyleri en ciddî bir hava içinde veren İngiliz gürültüçülerinden esindigi de gözden kaçmamıştır. Nitelikim, Baron Cefalu, esinden kurtulmak ve yegeniyle evlenebilmek için son derece hesaplı hareket ediyor. Kilisenin, yaşadığı cinayenin ceza kanununun kuralarını kendi yararına kullanmayı büyük bir ustalıkla besceriyor. Germi'nin, boşanma tanınayas kilisenin tutumunu, namus uğrına cinayeti kahramanlık sayan geri toplumu, bu çeşit cinayetleri az bir ceza ile geçiştiren adalet makamlarını, bu cinayetleri başarıyla savunan avukatları verme içinde hem bir tatsızlık hem de büyük bir acılık var; Germi, bu sonucu sağlamakta, oyunu gitgitke ustalaşan Marcello Mastroianniden, iyi bir gürültü oyuncusu olarak ortaya çıkan Daniella Rocca'dan büyük ölçüde yararlanmıştır. Germi'nin anlatımındaki acılık, hikâyede edişteki rahatlığı da «İtalyan usulü boşanma»yı mevsimin en sağlam ve başarılı gür dördülerinden biri haline getiriyor.

**Gelecek
sayılarda**

Yaşar Kemal ile
konuşma

Memet Fuat'ın
Ayperi Akalan'a
cevabı

Yevliuchenko olayı

Abdüllâh Şinası Hisar

Türk edebiyatında kendine özgü bir yerî olan Abdüllâh Şinası Hisar 3 Mayıs 1963 Cumâ günü beyin kanamasından öldü. Son günlerde Ahmet Haşim üzerine bir kitabı yiyenfanan yazar, 1888 yılında, İstanbul'da doğmuş, Galatasaray Lisesi'nde, Paris'de «Ecole Libre des Sciences Politiques» de okumuştu. Önceleri eleştiriler, şairler yazdırdı, romanları roman ile hâitura türlerinde yazınaya başlayınca üne erdi. Geçimini özel şirkelerde çalışarak, bir arada devlet memurluğu ederek sağladı. Eserlerinde coğuna mutlu luk içinde geçmiş gençliğini.

eski köşklerdeki hayatı anlat, ti. «Fahim Bey ve Biz» adlı romanı 1942'de C.H.P. Hikaye ve Roman Mükâfatı'nda üçüncü türkük aldı.

Eserleri: Fahim Bey ve Biz (roman); Boğaziçi Mehtapları: Çamhâ'a Enştemiz (roman); Ali Nizami Beyin Alâfrangalığı ve Şeyhî (roman); Boğaziçi Yahilâ (hâitura); Aşk İmîs Her Ne Var Atende (seçme misra ve beyitler); Geçmiş Zaman Köşkleri (hâitura); Yahya Kemal'e Veda (hâitura); Geçmiş Zaman Fikraları; İstanbul ve Pierre Loti (hâitura); Ahmet Haşim. Şiir ve Hayatı.

Çağımı Görebilmek

Memet FUAT

Gelecek kuşakların yaşadığımız çağ'a ne gözle bakacaklarını hiç düşündünüz mü?

Bu düşünce insanı içinde yaşadığı olaylardan, dış gerçeklerden sıyrılmaya zorlamakla kalmıyor, açıcı derine gitmekte, manzûnınızdan, beğenilerinizden, ahlâkınızdan da sıyrılmaman gereklüğünü seziyorsunuz. Çağın dıştan bakma yi saglayacak bir uzaklığa ulaşmanın, o geniş acıya varmanın tek yolu başka bir çağda yaşamaktır sanırımlı...

Çağını görebilmek sözü böyle olmuyacak bir şeyi, böyle dıştan bir bakış, gelecek kuşakların açısını getirmesin akılınızda... Bütünne yönelik bir bakış, geniş bir açı, ama çağın işinden değil, ta içinden...

Onu ne saglayabilir?

İlgi, kültür, daha bir sürü şey ya, en önemli, en kamılmasızı:

Aldatılmamak...

Harvard'da iki ay dünyanın dört bir yanından gelmiş aydınlarla arkadaşlık ettim. Konuşmalarında en çok geçen sözcülerden biri de «Well informed» sözcüydü. «Doğru bilgileri olan» diye çevirebilir. Doğru haber alan! Aldanmam! Aldatılmam!

Gazeteler, dergiler, radyolar, televizyonlar...

Belki de dünya tarihinin hiçbir çağında böylesine usafa, böylesine güçlü yalan söyleyemedi.. Yalan en önemli silâh bilinmedi..

Onun için de çağını görebilmekten uzaklaşmak istiyoruz. O silâhın durmamacasına sıkıldığı yer akhîmz olduğuna göre, belki de karânlıklarda yolumuzu bulabileceğimiz, cariçiplak bir duyarlılık olaylara sarılmış, günün adancıklarla içinde doğru olduğunu sandığınızı kovalamaya kalyor.

Hasan Amca'yı hatırlıyorum: Yakın tarihimizi, görüp geçirdiklerini anlatır, onları yıllar sonraki görünüşlerinin, dıştan bakışların işliğinde bütün içgençliğiyle ortaya döker, sonra da, «Ama biz o zaman söyle söyle sanırdık.» derdi.

Günümüzde oranla o günlerdeki yalan azaçalarının ne kadar ilkel olduğu düşünürlürse, yirminci yüzyılın ikinci yarısında aklın çektilerini bütün bütünlük çeker ortaya.

Aldatılmamamın duyarlılığı kalıcılığı çağlarda sanat adamlının bir öncülüğü olacak elbette, karânlıklar içinde bir yol göstericiliği, çok yönlü bir başkaldırı, direnircesine bir söz dinlemezliği... Doğruyu bulup çıkaramadığınız zamanlar, şüpheleriniz koşar adım büyüküğü zamanlar, sanatçıların (yaşayaşa yenilenmiş, duyarlılığını yitirmemiş sanatçılardan) ne yanda durduklarına bakmaktan bir şeyle umabilirsiniz — yalanların ötesine yönelen yollarda...

Amerikan aydınları Kennedy'ye bir açık mektup gönderdiler

Sayın Başkan,

Amerikan kamu oyunun Güney Vietnam'daki askeri müdahaleimize karşı gittikçe artan muhalefetine önem vermenizi ve bu karisık bölgedeki politikamızı durum daha kötüye gitmeden tamamen değiştirmenizi sizden rica ediyoruz.

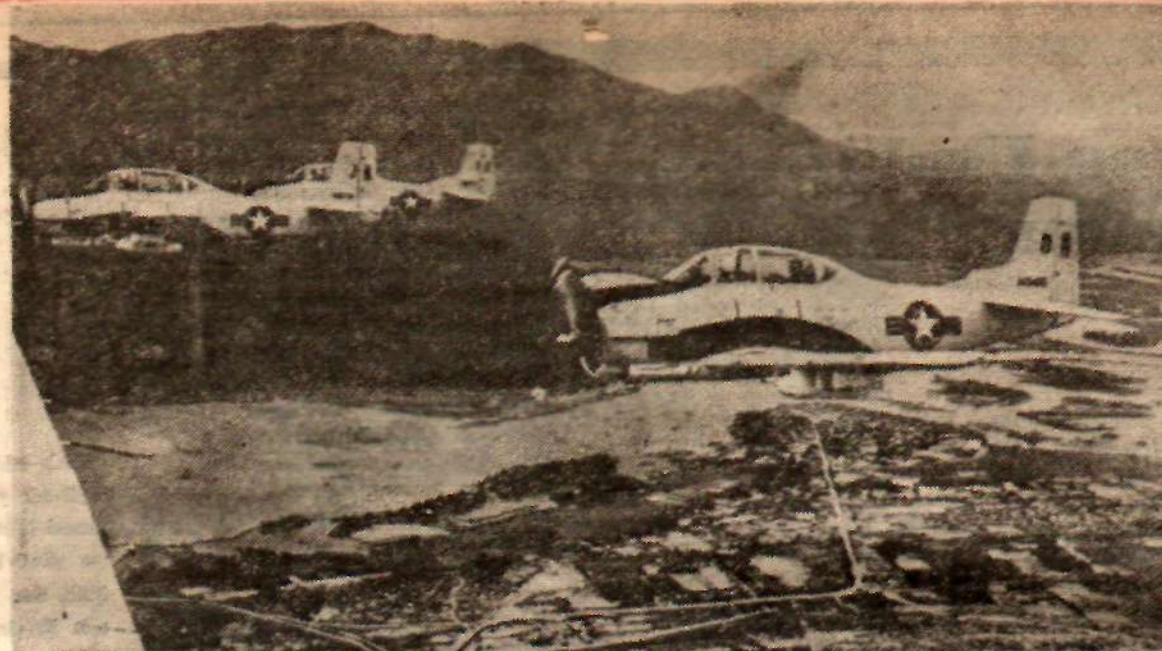
Gerektiğinden: Amerikan Ordusu, Ana vatan'dan 10 bin mil uzaklığı Vietnam'da, apaçık ve vahşî bir diktatörlüğü — Başkan Diem'in diktatörlüğünü — desteklemek için savaşmakta 12 binden fazla Amerikan asker ve subayının katıldığı bu harp, ilan edilmeden ve Anayasaya söyleme kongre'nin tasvibi alınmadan yürütülmektedir. Bu «pis ve zâlim» harp hakkında 13 Ocak 1963 tarihli «The Nation» gazetesi diyor: Fransız askerlerinin Cezayir harbi kadar pis ve zâlim olan Vietnam harbi, Amerikan vatandaşlarına viedan azab çektmekte dir.

Ordumuz hâlâ bir başarı sağlamış değildir. Durum işi hemeo bitirmek aynı zamanda Vietnam'a yüklenmemiz bir yıl öncesine nazaran değil, memristir. Diem'e karşı savaşın Vietcong emrindeki gerillalar, diktatörlük devrimi isteği olmayan ortaklarına verilen silahlardır; bol bol ele geçirilmekte ve Amerikan mamulu tifekleri, mitralyozları ve havan opalarını, havacılarımızın kullandıkları Amerikan helikopterlerine yönelikler. Ölen ve yaralanan Amerikalılarım savaşı gittikçe artmaktadır. Güney Vietnam, Amerikanın Cezayı olabilir.

1954'de Kennedy diyor ki...

Bizzat siz Sayın Başkan, Vietnam buhranıyla ilgili olarak 6 Nisan 1954 te Senatoda yaptığı konuşmada, Eisenhower Hükümetinin politikasını isabetle tenkit etmiş ve söyle demistiñiz: «Ufukta uzak bir zafer ihtimali bile olmadan vahsi Hindî Çini ormanlarında, Amerikan askerini, malzemesini ve perasını israf etmek, tehlikelidir ve hiçbir fayda sağlamaz. Bu bir intihardır. Samimiyle inanıyorum ki, Hindî Çin'e verilen Amerikan yardımını ne kadar artırırsanız artırmak, başarıya ulaşamaz. Zira aynı zamanda her yerde mevcut olan ve hiç bir yerde mevcut olmayan bir düşmanın carisma durumundayız. Zira halkın sevgi ve dostlığını kazanmış halktan bir düşmanla karsi varıştvaz.»

1954 konuşmanız burun için de doğrudur. Konuşmanız Diem söyletiyi asilerin, Komünist Kuzey Vietnam'dan yardım almakla beraber, bütün ülkeyi kapsayan geniş bir millî hareketi temsil ettiklerini belirtmektedir. Bu durumda Amerika, müthiş askeri gücüne rağmen, asla kazanamayacağı bir harbe gittikçe daha fazla angaj olmaktadır. Zira Amerikan Hükümeti, çözülmeli imkansız bir kördülümle karşı karşıdır: Amerika saldırganlığını artırır, Güney Vietnam'a daha fazla uçak, tank, silah ve para yağdıracaktır. Bu da Diem'in Amerikanın küklesi olduğu kanısını kuvvetlendirecektir. Daha saldırganca savaş, daha büyük yenilik demektir. Ne zaman ki, Amerikan parasyyla beslenen Diem askerleri ve Amerikalı sözde «müsavirler» tarafından kullanılan Amerikan uçakları köyleri bombalar, köylünün pırınç ambarlarını ateşe verir, hayvanlarını öldürür ve onu dededen kalma toprağından kovar, Viet-

Amerikan uçakları Vietnam'da
Havaya atılan dolarlar...

cong daha fazla halkın sevgisini kazanır ve tarafı toplar.

Ötüler ve harabeler çoğaldıkça, Vietnam halkına savaş, memleketin bağımsızlığını ve hüriyetini bozmak için Amerikan Hükümetinin giriştiği bir saldırı şeklinde gözükmemektedir. Unutmamak lazımlı ki, Asyada beyaz adamin hakkımı yet, ister açıkça sömürge, manda ve ittifak şeklinde olsun, isterse okşamalar ve «müsavirler» şeklinde gizlensin, son bulmuştur.

Diktatörün fiyatı

Birleşik Devletler, 1954'ten beri Vietnam'da Amerika yararına bir çözüm yolu bulmak için çalışmaktadır. Bu çözüm yolu, memleketi ikiye bölgünüş hâlde tutmak ve bölgülerden birini Batı hâkimiyeti altında astikomünist bir kale yapmak şeklinde ifade edilebilir. Amerika bu maksalla, Diem'in zulüm rejimini, millî kurtuluş rejimine karşı desteklemektedir. Millî Kurtuluş Cephesi, çeşitli siyasi partilerin, etnik grupların ve dini camiaların koalisyonu ile ortaya çıkmıştır. Koalisyonda komünist parti hâkim bir rol oynamaktadır. Bu unsurlar ve Millî Cephenin dışında kalınan gruplar gerilla başıvurmaktır ve hükümet darbeleriyle diktatörü devirmeye çalışmaktadır. Çünkü Diem muhalefetin normal demokratik yollardan sesini duyurmasının ve hükümetin intizam içinde el değiştirmesini kabûle yaramamaktadır.

• Bizim adımızı iktidarda tutmak için, Amerikan Hükümeti Güney Vietnam'da her yıl 500 milyon dolar harcamaktadır. Senatodaki çoğunluk lideri Mike Mansfield (Montana, demokrat), 10 Haziran 1962 de Michigan Üniversitesi'nde verdiği bir nutukta bu meseleye dikkati çekti:

Cenevre anlaşmalarını ciändik

Tıpkı bir gerçek uzun zaman gizlenmemek. Yapılan muazzam yardımlara rağmen, Güney Vietnam Amerikaya daha tâbi bir hale gelmiş ve bağımsızlığı 5-6 yıl öncesine nazaran çok daha fazla tehlîkeye girmiştir.

Sayın Başkan, eski Dışişleri Bakanı Dulles'in tervis ettiği ve sizin hükümetinizin de benimsediği çözüm yolu, 1954 tarihli Cenevre Anlaşmalarına aykırıdır. Anlaşmanın gâyesi, harpın pârgâlanan ve istisnâ çeken Vietnam'a barış getirmekti. Anlaşmaya katılan büyük devletler, Vietnam'ın egemenlik hakkına sahip, iki değil, tek bir memleket olduğunu resmen beyan ettiler. Muvakkat olarak Kuzey ve Güney diye ikiye ayrılan bölgelerin, milletlerarası kontrol altında, 1956'da yapılacak seçimlerle birleşileceğini bildirdiler. Cenevre anlaşmaları ayrıca Güney Vietnam'ın soğuk harp dışında tutulmasını istiyor, bu maksatla askeri ittifakları ve üsleri yasaklıyor ve seçimden önceki intikâl devresinde askeri müşavirlerin sayısının azaltılmasına öngörlüyor.

Sayın Başkan, Hükümetimizin, Amerikanın ezici güçlere dayanarak Güney Vietnam'a askeri bir çözüm yolu kabul ettirmek maksadıyla giriştiği kısır ve tek taraflı gayrete bir son verme zamanı artık gelmemiştir! Laos'ta başarıyla uyguladığımız milletlerarası müzakere ve diploması yoluna burada da baş vuramaz mıyiz? Bu tarz müzakere eski Cenevre anlaşmalarını yeniden ihâde edecektir. Başka bir planın da ortaya konması mümkünündür. Esas olan, bütün Vietnam'ın soğuk harpten kurtarılması ve barışın kurulmasıdır.

Şimdî teknar Senatör Mansfield'in nutkuna dönelim. Onun fikirleriyle mutabakat halindeyiz. Senatör, Güney Doğu Asyadaki ve Güney Vietnam'daki Amerikan politikasının yeniden ciddiyetle gözden geçirilmesini istemekte ve «yüksek bir fiyat ödüyerek, sonuna kadar angaja olmak» şeklindeki son Amerikan niyetlerinin güphe ve güvensizlik uyandırdığını söylemektedir. Zira bu niyetler, bizi Güney Doğu Asya ülkelerein iş gellmeleriyle ilgili bir sorumluluk dalgası altında bırakmaktadır. Çağımızda ise hiç bir millet, iş gelmesinin tayinini her milletlere bırakamaz. Bunu tayin hakkı ve vazife, o ülkenin kalkınma ve yöneticilerine aittir. Nitekim Filipinlerde, uzun yıllar süren pa-hâl denemelerden sonra bundan vazgeçti.

Ne istiyoruz?

Senatör Mansfield'in başkanlığında, iki partinin de katıldığı bir Senato komisyonu nun 25 Şubat'ta yayınladığı Güney Vietnam ile ilgili geniş rapor da aynı genel görüşü savunmaktadır. Rapor, Güney Vietnam'dan sık ederken su manâlı cumhuriyeti kullanmaktadır: «Aradan yedi yıl geçtikten sonra, Güney Vietnam'ın ilk yillarda olduğundan daha az istikrârî ve halk tarafından çok daha az tutulan bir hükümete sahip bulunması endise vericidir.»

Sayın Başkan, ferannın ve Silâhi Kuvvetlerin başı olmanız dolayısıyla, sizden derin saygılarla sunuları talep ediyoruz:

1 — Senatör Mansfield'in ve onun yönetici özel senato grubunun görüşlerinin nazari itibâre alınması;

2 — Walter Lippman'ın «Dulles'in Asyadaki manda sistemi» adını verdiği politikanın reddi;

3 — Güney Vietnam'daki Amerikan müdahalelerine son verilmesi;

4 — Barışçı bir çözüm yolu bulmak için, muhtemelen Birleşmiş Milletlerin nezareti altında özel bir Milletlerarası konferansın toplanması;

İmzalar: Taylor ADAMS İş adamı, Benedict ALPER İş adamı, M.S. ARNONI Naşır, Prof. Roland H. BAINTON Yale Üniversitesi, Prof. Paul A. BARAN Stanford Üniversitesi, S.L.M. BARLOW Yazar, Edmund C. BERKELEY İş adamı, Prof. Derk BODDE Pennsylvania Üniversitesi, Francis GROVER Tiyatro prodüktörü, Prof. Robert S. COHEN Boston Üniversitesi, Dr. Jerome DAVIS eski Yale Profesörü, Dorothy DAY Naşır, Davis DELLINGER Gazeteci, Prof. Dorothy DOUGLAS Hofstra Koleji, Prof. Thomas EMERSON, D.F. FLEMING Yazar, Per. Joseph FLETCHER Din adamı, William H. FRANCIS Eski katolik kilisesi Amerikan baş piskoposu, Waldo FRANK Yazar, Per. Stepton H. FRITCHMAN, Prof. Alice HAMILTON, Harvard Tip Okulu, Prof. Fowler V. HARPER Yale Hukuk Okulu, Hugh B. HESTER Emekli General, James HIGGINS Gazeteci, Edna Putt JOHNSON Gazeteci, Per. John Paul JONES Din adamı, Robert W. KENNY Kaliforniya eski Başsavcısı, Dr. Helen LAMONT İktisatçı, Walter C. LONGSTRETH Savcı, Per. DONALD G. LALHROP Din adamı, Conrad J. LYNN Savcı, Prof. Curtis D. Mac DOUGALL Northwestern Üniversitesi, Prof. Dr. John A. Mackay, PRINCETON İlahiyat Semineri, Prof. Broadus MITCHELL, Hofstra Yeni Koleji, Prof. John Oliver NELSON Yale Üniversitesi, Prof. Linus PAULING Kimya Nobel Mükâfâtı sahibi, Prof. Frederick L. Schuman, Prof. Dr. Pitirim SOROKIN Harvard Üniversitesi, Prof. Dr. Harry F. Ward Union Theological Semineri, Prof. H.H. WILLSON ve daha bir çok tanınmış imzalar